

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

32E JAARGANG

WOENSDAG 19 FEBRUARI 1947

No. 1554

COMMISSIE VAN REDACTIE:*H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;**H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;**J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).**Assistent-Redacteur: A. de Wit.***BERICHT.**

Aan abonné's van ons weekblad wordt beleefd verzocht — voorzoover zij dit niet reeds deden — hun abonnementsgeld voor het jaar 1947, ten bedrage van f. 26 voor het binnenland en f. 28 voor het buitenland (voor boekhandlaren resp. f. 20,38 en f. 22,80), vóór 15 Maart a.s. te voldoen op girorekening no. 8408 of op onze rekening bij de heeren R. Mees & Zoonen, alhier. Na dien datum zullen wij over het betreffende bedrag, verhoogd met incassokosten, per kwitantie disponeeren.

INHOUD:

Blz.

De artikelen van deze week	143
Uit buitenlandsche bron	143
Roeping van Nederland door <i>Mr K. P. van der Mandele</i>	144
De prijspolitiek op zuivelgebied gedurende en na de bezetting door <i>L. Ellens</i>	145
Het Duitsche achterland van de Nederlandsche vischerij door <i>A. G. U. Hildebrandt</i>	147
De tankvrachtenmarkt door <i>C. Vermey</i>	148
De methodiek van het Centraal Economisch Plan door <i>F. Hartog</i>	150
Ingezonden stuk:	
Linggadjati door <i>Dr J. M. E. M. A. Zonnenberg</i> , met naschrift van <i>Th. Ligthart</i>	151
Aanteekeningen:	
Internationale transacties van de Vereenigde Staten, September 1945—Augustus 1946	152
Fiscale aspecten van de economische samenwerking tusschen Nederland en België	154
Internationale notities:	
Dollarleening en sterlingsaldi	154
Zweedsche vooruitzichten voor 1947	155
Kapitaalschaarste in Frankrijk	155
Prijzen en kosten van levensonderhoud in Polen	155
Ontvangen boeken en brochures	156
Geld- en kapitaalmarkt	156
Statistieken:	
Bankstaten	156
Stand van 's Rijks Kas	158
De kolonpositie van Nederland	158
Productie en export van natuurrubber	158

DEZER DAGEN

heuglijk nieuws. De blijdschap richt zich allereerst naar het Prinselijk Gezin, waaraan een vierde kind werd geschon-

ken. „Ter goeder ure werd deez' schone gloed geboren, die 't ijs ontdooien zou in een bevroze borst" begint zeer toepasselijk een „Geboortezang" van Vondel. Doch niet alleen om de binnenkomst van dit kindje ontdooit het Nederlandsche huisgezin. Er zijn vele, oudere, leden, aan wie men „gevele en zoete woordjes" van harte gunde: de mijnwerkers en het spoorwegpersoneel. Terwijl „'s Winters graeuwe dwinglandij", om met Poot te spreken, in de omringende landen de productieprestaties bij de steenkoolvoorziening drukte, gingen in Nederland voortbrenging en vervoer van steenkolen door bereidvaardigheid omhoog. Voor de betrokken werkers is inmiddels de eerste wet van Gossen reeds gaan werken; zij hebben zich van dank verzadigd verklaard.

Wij zijn nog niet zoover, dat dit voor Nederland op elk gebied geldt. Hoewel in Indië de order „Staakt het vuren" thans ook van Indonesische zijde is uitgevaardigd, is er zeker geen toestand van bevrediging. En hier te lande vielen harde woorden en maatregelen tusschen de bij de groentevoorziening betrokken belanghebbenden en autoriteiten. Zoodat er voor den consument voorloopig zeker geen verzadiging met groenten zal intreden, als hij tevens de tweede wet van Gossen wenscht te vervullen.

In Engeland is de stemming geladen, omdat de kolenhouders leeg zijn. De minister van Kolenvoorziening, Shinwell, moet het ontgelden. „The Economist", anders zelden heftig, hoopt vurige kolen op zijn hoofd en raadt den premier, doelende op zijn Minister „to shed the load". Het aantal werkloozen tengevolge van den kolencrisis was in het begin dezer week gestegen tot ongeveer twee millioen. En dat, terwijl de directe oorzaak van het kolengebrek een tekort aan arbeiders is. Vandaar dat de Engelsche Regeering zich beijvert om aan de Britsche arbeiderschaar door demobilisatie — de vakverenigingen weren zich nog steeds tegen toelating van buitenlandsche arbeidskrachten — zooveel mogelijk mannen toe te voegen.

Engelsche troepen worden teruggetrokken uit Japan, Griekenland zal worden verlaten, het Palestijnsche probleem aan de Vereenigde Naties voorgelegd. Een juist verschenen witboek over de defensie verheelt niet, dat een minimumsterkte begint te naderen. Doch de productie tot herstel eischt krachten.

Of vele oudmilitairen echter naar de mijnen zullen worden gelokt door de vijfdaagsche werkweek?

„De zoetheid der lippen zal de leering vermeerderen" heeft, in tegenstelling tot Shinwell de Fransche premier Ramadier gedacht. Nog eens heeft hij het Fransche volk tot tucht vermaand en een prijsverlaging van 5 pCt. aangekondigd. Volgens de meting der publieke opinie in Frankrijk verwacht 52 pCt. der publieke opinie een prijsverlaging. Doch niet wordt gemeld, van welke zijde de medewerking zal komen. Veeleer is er op dat punt reden voor een andere tegenstelling tusschen Fransche en Britsche houding: de Fransche kranten staken, de Engelsche tijdschriften met „The Economist" en „The New Statesman and Nation" aan het hoofd, protesteeren krachtig, dat zij niet voort mogen gaan met werken.

Internationale Kunststoffen Industrie N.V.

gevestigd te VOORSCHOTEN.

UITGIFTE van 600 Aandeelen B,

elk groot nominaal f 1000.- aan toonder.

De aandelen deelen ten volle in de winst met ingang van het eerste boekjaar der Vennootschap, loopende tot 31 December 1947.

Ondergeteekende bericht, dat zij de inschrijving op bovengenoemde aandelen openstelt op

Vrijdag 28 Februari 1947,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur, ten kantore van:

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.

te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage,
tot den koers van 100 pCt.

op de voorwaarden van het prospectus dd. 20 Febr. 1947.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar bij de inschrijvingskantoren.

**INTERNATIONALE
KUNSTSTOFFEN INDUSTRIE N.V.**

VOORSCHOTEN, 20 Februari 1947:

J. P. H. SMITS

BELASTINGCONSULENT

Telefoon 94447, 93222

Bij geen gehoor 27409

VALERIUSPLEIN 16, AMSTERDAM-ZUID

LANDADMINISTRATIE

Beheer en administratie over landelijke eigendommen; taxaties; pachtzaken.

L. C. ROEKX

beëdigd-rentmeester te Barendrecht

Kantoor: Minervahuis II Meent 94, Rotterdam

Telefoon: Barendrecht 576; - Rotterdam 29590

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
Amsterdam (alleen Assurantie)

AMSTERDAMSCH
BANK N.V.

KAPITAAL f 55.010.000. RESERVES f 31.500.000

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing — afschrijving van toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

gispen

meubelen en gisolampen

culemborg
amsterdam
rotterdam

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

met papier geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom
koperdraad en koperdraadkabel
kabelgarnituren, vulmassa en olie

NK F

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

Mr. K. P. van der Mandele, *Roeping van Nederland.*

Oorlog en bezetting brachten niet alleen verzwakking en vernieling van ons productie-apparaat, de grondpijlers van ons economisch bestel werden er door aangetast. Daarom ziet Nederland naar nieuwe wegen en mogelijkheden. In breeder verband wacht een nieuwe taak. Er moet zoo spoedig mogelijk komen een West-Europeesch economisch verbond. Nederland heeft de plicht, de roeping, hierin vóór te gaan.

L. Ellens, *De prijspolitiek op zuivelgebied gedurende en na de bezetting.*

De vooroorlogsche stelregel, dat den melkveehouders een prijs moest worden verzekerd, welke in overeenstemming was met den kostprijs van de melk, bleef tijdens en na de bezetting gehandhaafd.

Bij het Prijzenbesluit van October 1940 werd de sinds Mei 1940 plaatsgevonden stijging van de boter- en kaas-prijzen gesanctionneerd. Het moeilijkste probleem bleek vervolgens de vaststelling van den kostprijs van melk. Werd aanvankelijk rekening gehouden met het verschil in kostprijs tusschen industriemelkers en consumptiemelkers, thans ontvangt de veehouder eenvoudig het gemiddelde van beide kostprijzen. Het kostprijsvraagstuk op zuivelgebied is nog niet bevredigend opgelost.

A. G. U. Hildebrandt, *Het Duitse achterland van de Nederlandsche visscherij.*

Het Rijnland en Westfalen voor het natuurlijk afzetgebied der Nederlandsche visscherij.

Na den eersten wereldoorlog echter trok Nederland niet de noodzakelijke consequenties uit de Duitse verarming; het bleef zich toeleggen op de vangst van te dure soorten; die de Duitse consument niet kon betalen.

Thans bestaat de kans het verloren afzetgebied te heroveren, mits de vangst — op verder verwijderde vischgronden — wordt gericht op de goedkoopste soorten.

C. Vermey, *De tankvrachtenmarkt.*

De tankreeders boekten in 1946 in het algemeen gunstige resultaten: tegenover een nog beperkt aanbod van tonnage stond een levendige vraag.

Einde 1946 werd het aanbod ruimer, een tendentie, die zich zal voortzetten als gevolg van realisatie van groote bouwprogramma's en het in de vaart komen van opgelegde Amerikaanse tankers (van de totale wereldtankvloot controleert Amerika rond 40 pCt.).

In verband met het bij voortduring stijgend verbruik van olie zal echter ook de vraag vast blijven, zoodat de toekomstperspectieven zich gunstig laten aanzien.

F. Hartog, *De methodiek van het Centraal Economisch Plan.*

Het Centraal Economisch Plan 1947 is macro-economisch opgezet. Deze weg gaat van totaal naar detail; confrontatie met gedetailleerde productie-, in- en uitvoermogelijkheden zal plaatsvinden in de tweede nota 1947, thans bij het C.P.B. in bewerking.

Tegenover de door Prof. Goudriaan voorgestane reële opzet preferereert het C.P.B. financieele planning; dit vergemakkelijkt het bezien van de verschillende relevante grootheden in onderling verband.

UIT BUITENLANDSCHE BRON.

Rubber uit Malakka, ten bedrage van 10.000 pond per maand, mag, naar de „New York Herald Tribune” van 13 Februari verneemt, aan Sovjet-Rusland worden verkocht, mits betaling plaatsvindt in ponden of goeddollars. In „E.-S.B.” van 29 Januari jl. is onder deze rubriek de komst te Singapore gemeld van P. I. Sizov, Russisch handelsvertegenwoordiger uit China.

Behalve voor rubber schijnen de Russen zich nog te interesseeren voor sommige soorten oliën en copra uit Malakka.

Disposities over de \$-leening bereikten volgens „The Commercial and Financial Chronicle” van 16 Januari jl. een hoogte van \$ 800 miljoen, waarvan \$ 200 miljoen in begin Januari. Vóór eind Juni a.s. zal Engeland nog \$ 400 à \$ 500 miljoen opnemen.

De \$-leening werd gedurende de tweede helft van 1946 tot groote ongerustheid in Engeland voor ongeveer 40 pCt. besteed voor den import van tabak en films.

100 Liberty en 40 andere schepen zullen door Engeland van de Vereenigde Staten worden overgenomen, aldus „The Times” van 12 Februari. Koopsom: \$ 100 miljoen. Reden: 229 groote oceaanschepen en 42 kleinere schepen, door Engeland gecharterd, moeten aan de Vereenigde Staten worden teruggegeven. De kosten van dit charteren bedroegen \$ 2 miljoen per maand.

De verkoop van Engelse spoorwegen in Argentinië veroorzaakt speculatieve transacties op de Londense beurs. „The Investors' Chronicle” van 15 Februari noemt als oorzaak: onbekendheid met het verdeelingschema van de totale koopsom ad £ 150 miljoen over de verschillende ondernemingen en aandelen. Ook is de totale beurswaarde van de betrokken fondsen minder dan £ 150 miljoen. Volgens „The Economist” van 15 Februari bedroeg deze op 10 Februari £ 112 miljoen.

Levensverzekeringsbedragen in de Vereenigde Staten bereikten volgens de „Neue Zürcher Zeitung” van 11 Februari een hoogte van \$ 174 milliard in 1946 of \$ 20 milliard meer dan in 1945. De helft van de totale bevolking (t.w. 73 miljoen) is thans in het bezit van polissen.

De investeringen van de levensverzekeringmaatschappijen bedroegen begin 1947 \$ 48,5 milliard, waarvan ongeveer 45 pCt. in staatsleeningen.

Fransche genationaliseerde bedrijven zullen, blijkens een beschouwing in „L'Economie” van 13 Februari, worden ingepast in een „Plan comptable”. Zij zullen worden verplicht volgens commercieele maatstaven te werken en balansen, winst- en verliesrekeningen, kostprijscalculaties e.a. op te maken.

Polen's verhoogde kolenproductie, als gevolg van de annexatie van Duitse gebied, zal voorloopig geen verhoogden export naar Europa tengevolge hebben, aldus „The Economist” van 8 Februari jl. Vroeger was het Poolsche aandeel in den Europeeschen import 10 pCt., nu, ondanks de verhoogde productie, 7 pCt. Reden: export naar Rusland. De tegenwoordige Poolsche productie is echter slechts iets meer dan 50 pCt. van de vooroorlogsche.

De begrooting der Vereenigde Staten voor het fiscale jaar 1948, waarop de vorige week een verlaging van \$ 6 milliard werd voorgesteld, ziet er als volgt uit: uitgaven \$ 37,5 milliard, inkomsten \$ 37,7 milliard (1947: resp. \$ 42,5 milliard en \$ 40,2 milliard). Dit is de eerste sluitende begrooting sinds 1930. Zij werd door President Truman op 10 Januari jl. bij het Congres ingediend.

ROEPING VAN NEDERLAND.

In de tijden kort voor den laatsten wereldoorlog — nu tien jaar geleden — was Nederland economisch in betrekkelijk goeden staat. Zeker, land- en tuinbouw hadden het niet gemakkelijk en moesten met crisismaatregelen gesteund worden. Werkloosheid was ook geenszins verdwenen, maar toch kenden handel en nijverheid ondanks de moeilijke internationale verhoudingen een zekere welvaart en vooral de scheepvaart had goede tijden. Ook de Oost en de West droegen tot dezen betrekkelijken voorspoed het hunne bij. Het is waar, dat deze betere tendens voor een belangrijk deel een onnatuurlijken oorsprong had en dat het de mogelijkheid van een naderenden oorlog was, die vele bedrijven op niet-normale wijze stimuleerde, maar deze grootere activiteit schiep toch wel de mogelijkheid om het „economisch instrument" Nederland", door de zware laatste crisis verzwakt, eenigermate te versterken.

Door den oorlog en door de bezetting is dat instrument niets slechts opnieuw verzwakt, maar gehavend en vermist. Niet alleen door roof en vernietiging van goederen, roerend en onroerend, van voertuigen en vaartuigen, van boerenplaatsen en bosschen; niet alleen, wat dit leed verre te boven gaat, door het verlies van zoovele uitstekende mannen in de kracht van hun leven. Maar óók omdat door den oorlog zijn weggeslagen en aangetast de pijlers, waarop het vaderlandsch economisch bestel voor een goed deel berustte.

De belangrijkste daarvan — Indië en Duitsland — staan ons dagelijks voor oogen. Maar er zijn zooveel andere zoo belangrijke steunpunten van onze welvaart, die ons door den oorlog dreigen te ontvallen. Zijn onze stapelmarkten, om maar iets te noemen, niet door gebrek aan deviezen en goederen voorloopig tenietgegaan? Is Argentinië niet op groote schaal begonnen zelf zijn lijnzaad te slaan, onze vaderlandsche olie-industrie ernstig bedreigend? Zijn er niet elders nieuwe landbouwgebieden ontsloten, zoodat export van onze producten daarheen geen kansen meer biedt? En heeft men zich niet in staat gesteld, door trouwe nabootsing van onze beste modellen, onze zee-sleepboten een geduchte concurrentie aan te doen? Men kan zoo doorvertellen!

Begrijpelijk, dat Nederland nu omziet naar nieuwe wegen, nieuwe mogelijkheden, en misschien een nieuwe taak. *Nieuwe wegen*: onderzoek of bijvoorbeeld de relaties met Afrika — héél Afrika — of met Canada of Midden-Amerika niet sterk kunnen worden uitgebreid. *Nieuwe mogelijkheden*: of fabricage van vliegtuigen van groot formaat, van auto's en van autobanden of van een aantal chemische producten, om maar iets te noemen, niet hier te lande tot stand kan worden gebracht en of vestigingen van allerlei „finishing industries" uit de metaalnijverheid niet hierheen zouden kunnen verhuizen? *Een nieuwe taak*: dit dwingt het gansche vraagstuk in veel breder verband te zien.

Wil Europa en vooral West-Europa blijven bestaan, dan zal het zich moeten herzien, zich moeten hergroepeeren, zich moeten hervormen. Het zal niet meer op kunnen gaan, dat, zooals vroeger, de grooten Engeland, Frankrijk en Duitsland, maar óók de kleinen als Scandinavië, Nederland, België en Zwitserland ondanks Ouchy en ondanks Oslo, elkander op alle manieren dwarsboomen en elkaar met tarieven en contingenten bestrijden, waardoor tenslotte elk normaal handelsverkeer wordt verlamd. Het zal niet meer op moeten kunnen gaan, dat de Europeesche staatslieden zich hoofdzakelijk hebben af te matten met het oplossen van allerlei internationale conflicten met de „naaste bureu", die immers goede vrienden behoorden te zijn.

Wil Europa werkelijk blijven bestaan, dan zal het moeten komen tot het vormen van eenigerlei gemeenschap. Zal deze moeten gelijken op het vroeger nagestreefde Pan-

Europa? Zeker niet, en de plannen van het „United Europe Committee" onder het praesidium van niet minder dan Winston Churchill gaan aanvankelijk wellicht ook te ver. Er behóeft niet kwestie te zijn van fusioneering op welke wijze ook van de Staten, die bereid zijn in de nieuwe Europeesche gemeenschap te treden. Maar wél kan en moet er komen en zoo spoedig mogelijk: een West-Europeesch federatief verband op economische basis, dat alle landen zou omvatten van Scandinavië tot Rome en Lissabon, de nieuw te vormen Duitse staten en Oostenrijk niet uitgesloten. In die gemeenschap zouden de welvaartsbelangen van alle aangesloten landen moeten worden behandeld en geregeld en ontstane conflicten zouden door een daartoe aan te wijzen boven de Staten gesteld College moeten worden beslist.

Dus geen staatkundige samensmelting van de Staten, die in den bond worden opgenomen, maar wél zooveel mogelijk gelijkshakeling op economischen voet, en men kan begrijpen, hoever deze assimilering zal kunnen doordringen in het staatsbestel, indien men nu reeds volgt de ontwikkeling van het verheugende voorbeeld van de Belgisch-Nederlandsche entente. Het begint met gemeenschappelijke invoerrechten en het wegvallen van grensbarrières, maar gemeenschappelijke muntpolitiek en loonpolitiek moeten volgen en dra zullen belastingpolitiek en wellicht landbouw- en havenpolitiek erin kunnen worden betrokken.

Staatsbestuur, nationaal en internationaal, beteekent op dit oogenblik: economie. En als straks inderdaad op grootsche wijze een West-Europeesch economisch verbond tot stand is gebracht, dan beteekent dit een zeer hechte aaneensluiting van de deelnemende Staten. Vanzelf zal de wensch rijpen om deze uit te breiden tot een algemeen-Europeesche federatie, het ideaal door het Churchill'sche comité nagestreefd, een verbond of „commonwealth" dat zal hebben te leven naast en met die twee andere groote statengroepen: Amerika en Rusland.

Nederland zal hierin niet achter kunnen blijven; het zal méé moeten doen: het zal vóór moeten gaan.

Het kan, zooals gezegd, probeeren om zonder meer zijn nijverheid te reconstrueeren en uit te breiden, zijn vloot te hernieuwen, zijn handel te herstellen, nieuwe mogelijkheden te zoeken voor land- en tuinbouw en, vooral ook ten bate van havens en riviervloot, den wederopbouw van het vernietigde achterland te bevorderen. Het is het beeld van het geteisterde arme volk, dat met man en macht tracht weer iets van zijn vroegere materiele welvaart terug te winnen en dat, jaar in jaar uit, met gekromden rug zal moeten zwoegen, de oogen star gericht op dit ééne doel. Zonder meer.

Maar Nederland kan zich óók oprichten, den rug strekken en, de verzorging van eigen volk niet vergetend, zich mede aan het hoofd stellen van een grooter en hooger doel: den bouw van een nieuwe Europeesche gemeenschap zonder staketsels en versperringen tegen de onderlinge welvaart en het onderling vertrouwen. Nederland bezit nog altijd zijn historischen naam van gezag in internationale verhoudingen; hoe dikwijls is het daarin met glans naar voren getreden! Het heeft de plicht zich bereid te stellen en zich beschikbaar te stellen voor deze nieuwe taak, die ons oude zwaar getroffen werelddeel verjongd leven zal kunnen geven. Het zal ervoor moeten afstaan: zijn beste krachten en het zal ervoor moeten bouwen een hechte en rúme behuizing in de delta van de rivier, die nog altijd is de schoonste, de levendigste en de machtigste van het nu te herscheppen continent.

Dit is thans: Nederlands roeping.

Rotterdam, 18 Februari 1947.

K. P. VAN DER MANDELÉ.

DE PRIJSPOLITIEK OP ZUIVELGEBIED GEDURENDE EN NA DE BEZETTING.

De prijspolitiek op zuivelgebied gedurende en na de bezetting wijkt niet af van den weg, welke vóór den oorlog reeds was ingeslagen. De lijn, welke vóór 1940 werd gevolgd, is nu adien doorgetrokken.

Reeds geruimen tijd vóór Nederlan in den oorlog werd betrokken, waren de prijzen van zuivelproducten in de landen, waarop wij voor onzen export waren aangevoerd, van dien aard, dat, indien men op dit terrein het vrije spel der economische krachten had getolereerd, de melkveehouder slechts een zeer geringe belooning voor de door hem afgeleverde (of verwerkte) melk zou hebben ontvangen. Om aan deze moeilijkheden op korten termijn tegemoet te komen, werd door de Regeering een regeling ontworpen, welke hierop neerkwam, dat de melkveehouder voor zijn product een hooger prijs ontving dan onder vrije concurrentie het geval zou zijn geweest.

Als zoodanig vormde de zuivelpolitiek een onderdeel van de landbouw-crisispolitiek. In het algemeen kan men stellen, dat bij den aanvang hiervan omtrent de kostprijzen op landbouw- en zuivelgebied weinig of geen gegevens aanwezig waren en, zoo deze er al mochten zijn, dat zij zich niet door groote nauwkeurigheid onderscheidden; niettemin is getracht, den melkveehouder een prijs te garanderen, welke met den kostprijs van de melk in overeenstemming was.

Daar het ontbreken van kostprijsgegevens blijkbaar ook de jaren de Overheid als een leentmeder werd gevoeld, heeft in den tijd vóór 1940 de accountantsdienst van het Departement van Landbouw en Visscherij bij een aantal veeteelt-bedrijven onderzoekingen ingesteld. Dit is slechts op kleine schaal geschied en de waarde kan dan ook niet hoog worden aangeslagen. Wel gaf het een aanduiding van de richting, waarin de productiekosten van de melk zich bewegen.

Gedurende de oorlogsjaren zag men een zekere divergentie optreden tusschen de akkerbouw- en de zuivelprijspolitiek. In den akkerbouw, waar men met talrijke gewassen te maken heeft, bestaat de mogelijkheid — en men heeft daar ook inderdaad gebruik van gemaakt — om voor de gewenschte gewassen hooge prijzen en voor de minder gewenschte gewassen lage prijzen vast te stellen, teneinde op deze wijze de teelt in de door de Overheid begeerde richting te dringen.

Een dergelijke stimuleringspolitiek bood voor de melk weinig perspectieven. Een absolute stijging van de productie was uiteraard uitgesloten, daar wij van den invoer van krachtvoeder bleven verstoken en voor onze vleeschvoorziening practisch geheel op den eigen rundstapel waren aangewezen. Het was van het begin af aan duidelijk, dat men moest rekenen met een geleidelijk teruglopende melkproductie. Een *relatieve* stijging was eveneens weinig waarschijnlijk. Daarvoor zou noodig zijn geweest kwaliteitsverbetering van den veestapel en betere voeder- en beweidingmethoden, waarvan op korten termijn geen resultaten waren te verwachten.

Het oude doel, nl. den melkveehouder een prijs te verzekeren, welke in overeenstemming was met den kostprijs van de op zijn bedrijf geproduceerde melk — of wel, iets ruimer en in vóoorlogsche (en wederom na-oorlogsche) verhoudingen gezien, de instandhouding van het veehouderijbedrijf, tot dit weer in staat zou zijn met het buitenland te concurreren — bleef daarom ook gedurende de bezettingen van de algemeene richting voor de zuivelprijspolitiek. Hoe men heeft getracht dit doel te verwezenlijken, zal thans nader worden gezien.

De voorbereidende phase.

Vrijwel onmiddellijk na het uitbreken van den oorlog vertoonden de prijzen van zuivelproducten, ondanks de Prijsstop van 10 Mei 1940 en de Prijzenbeschikking 1940, No. 1 van 11 Juli 1940, welke alle prijsverhoogingen boven

het peil van 9 Mei 1940 verboden, een stijgende tendens, zoowel als gevolg van de vraag voor export naar Duitschland als door den grooten omvang, welke het hamsteren in het binnenland aannam (de rantsoeneering werd eerst enige maanden later ingevoerd). Hoe is dit verschijnsel, het oploopen van de prijzen bij een bestaande prijsstop te verklaren? Afgezien van de moeilijke omstandigheden te voorkomen op vrije markten, waar de tot standkoming van de prijzen geheel was overgelaten aan vraag en aanbod, moet de voornaamste verklaring worden gezocht in de overtuiging van de Nederlandsche overheidsinstanties, dat de prijsstop niet van toepassing was op gesteunde landbouwproducten, met name niet op zuivelproducten. Men was bereid de prijzen te laten oploopen tot een niveau, dat steun overbodig maakte.

De gevolgen voor den consument waren van verschillenden aard. Deze heeft van de prijsstijging van *boter* aanvankelijk niets gemerkt. De consumentenprijs van boter, welke in Januari 1940 varieerde van f 1,80 tot f 1,85 per kg, is tot 3 October 1940 op hetzelfde peil gebleven. Dit was mogelijk, doordat voor de boter in het binnenland een marktprijs bestond, welke op den wereldmarktprijs was afgestemd, die — om een theoretisch voorbeeld te geven — f 0,80 per kg bedroeg. Hierop legde de Overheid een heffing van f 0,60, zoodat de binnenlandsche groothandelsprijs f 1,40 per kg werd. De heffing werd bij export gerestitueerd; het resterende bedrag van de door de Overheid geïncasseerde heffing werd aan de melkveehouders uitgekeerd, teneinde den melkprijs op het gewenschte peil te brengen. Nu is het duidelijk, dat, zoolang de marktprijs, steeg, maar nu is het bedrag van f 1,40 per kg bereikt, de Overheid op vrij eenvoudige wijze de prijsstijging kon compenseeren en wel door een verlaging van de heffing. Zoo is het dan ook geschied, en geheel terecht. Immers, wanneer de marktprijzen van de producten stijgen en de zuivelfabrieken dus uit dien hoofde een hooger melkprijs aan hun veehouders-melkleveranciers kunnen uitbetalen, wordt de noodzaak voor de Overheid om een toeslag op den melkprijs te geven overeenkomstig geringer.

Voor *kaas* was de situatie anders dan voor boter. De kaasproducenten verkochten hun product tegen de marktprijzen, zooals deze uit de verhoudingen van vraag en aanbod resulteerden. Daarnaast ontvingen zij een rechtstreekschen toeslag over de hoeveelheid geproduceerde kaas. Deze toeslag was (evenals de heffing op boter) afhankelijk van den marktprijs; steeg deze laatste, dan daalde de toeslag en omgekeerd. De handelaren (en uiteindelijk de consumenten) kochten de kaas dus niet, zooals met boter het geval was, tegen een marktprijs + heffing, maar tegen den marktprijs alleen, en toen deze begon te stijgen, beteekende dit dus voor de consumenten een directe prijsverhoging.

De volgende cijfers geven een indruk van de prijsstijgingen op de voornaamste kaasmarkten:

	p. kg.	p. kg.
Gouda	2/5/40	25/7/40
Gouda volvet 1e kwaliteit	f 0,47—f 0,44	f 0,88—f 0,84
Alkmaar	3/5/40	26/7/40
Edam 40+ 1e kwaliteit	f 0,38	f 0,76
Leeuwarden	3/5/40	26/7/40
Gouda 40+ 1e kwaliteit	f 0,37—f 0,36	f 0,57
Edam 40+ 1e kwaliteit	f 0,37—f 0,36	f 0,57
Gouda 20+ 1e kwaliteit	f 0,21—f 0,20	f 0,40

Hiermede waren de kaasrijzen in feite uit den band gesiermede. Op grond van kaasrijzen toentertijd, in Juli 1940, geldenden richtprijs voor de melk, hadden de marktprijzen ten hoogste mogen bedragen voor:

Gouda volvet	± f 0,67	p. kg.
N.-Holl. Edam 40+	± f 0,57½	„ „
Friesche 40+ kaas	± f 0,55	„ „

Het is niet gelukt de marktprijzen tot dit niveau terug te brengen, al heeft men daartoe wel pogingen aangewend.

Het Prijzenbesluit 1940.

Ten slotte is op 19 October 1940 tot stand gekomen het Prijzenbesluit 1940 (Zuivelproducten), waarin de volgende prijzen voor boter en kaas waren opgenomen:

Boter.		Kaas.	
Verkoopprijs van den fabrikant	Prijs voor den consument	Producenten-prijs	Consumenten-prijs
..... f 1,95 p. kg.	..... f 2,30 „ „		
Gouda volvet f 0,83 p. kg.	9 Mei 1940 prijs + max. f 0,45		
N.-Holl. 40+ „ 0,705 „ „	9 „ 1940 „ „ „ „ 0,38		
Friesche 40+ „ 0,675 „ „	9 „ 1940 „ „ „ „ 0,38		
20+ „ „ 0,44 „ „	9 „ 1940 „ „ „ „ 0,28		

Hieruit blijkt, dat men zich, wat kaas betreft, tenslotte heeft neergelegd bij de stijging der marktprijzen en dat men de boter, waarvan de consumentenprijs tot begin October slechts f 1,85 per kg had bedragen, dien overeenkomstig in prijs heeft verhoogd, opdat de boterfabrieken eenzelfde melkprijs aan hun veehouders zouden kunnen uitbetalen als de kaasproducenten.

Men is hier, hoewel van een exacte calculatie nog geen sprake was, bij de vaststelling van de boter- en kaasprijzen uitgegaan van een richtprijs voor de melk, welke waarschijnlijk in de buurt van f 0,075 per kg melk lag en niet onbelangrijk hooger was dan die, welke nog in Mei 1940 had gegolden, nl: f 0,06 per kg.

Het Prijzenbesluit 1940 (Zuivelproducten) vormde in zekeren zin zoowel een einde als een begin. Hiermede werd de eerste stap gezet op het pad van de straf geregelde prijsvoorschriften. Het zou nog ruim een half jaar duren, voordat het aanvankelijk nogal wankele prijs-politieke gebouw hecht werd gefundeerd.

Industriemelkers en consumptiemelkers.

Bij de voorbereidingen voor de definitieve prijsregelingen in den zuivelsector was in de eerste plaats gewenscht de vaststelling van den kostprijs van de melk; een probleem, dat ook vóór den oorlog bestond, maar thans op bredere schaal werd aangevat en wel door het Landbouw-Economisch Instituut, dat bij zijn geboorte de opdracht had medegekregen, blind voor het doel, kostprijscalculaties op agrarisch gebied te maken.

Reeds vóór den oorlog bestond er een verschil in kostprijs tusschen de zgn. consumptiemelkers en de industriemelkers. De eerstgenoemden waren gevestigd in het Westen van het land, in het gebied van de groote steden, en leverden, zooals de naam reeds aangeeft, hun melk practisch geheel af voor consumptiedoeleinden, terwijl de melk, op de bedrijven van laatstgenoemden voortgebracht, voor het overgrote deel voor de vervaardiging van boter, kaas en andere zuivelproducten werd gebruikt.

Dat er een verschil in kostprijs tusschen beide categorieën aanwezig was, is ook niet verwonderlijk, gezien de geheel verschillende wijze van bedrijfsvoering. De industriemelkers streefden naar een zoo hoog mogelijk vetgehalte; immers, hoe meer vet de melk bevat, des te meer boter of kaas kan er uit worden bereid. Voorts was de productie van deze bedrijven in de zomermaanden het grootst; gedurende den winter werd naar verhouding slechts een gering kwantum melk geproduceerd. De consumptiemelkers daarentegen hebben er zich, in overeenstemming met de vrijwel constante behoefte aan consumptiemelk, op toegelegd de melkproductie over het geheele jaar zoo gelijkmatig mogelijk te verdeelen, terwijl zij met behulp van groote hoeveelheden krachtvoer trachten, de productie per koe tot een maximum op te voeren, waarbij op het vetgehalte van de melk minder wordt gelet.

Aan de bovenstaande tegenstelling lag mede ten grondslag de opvatting, welke destijds bij velen heerschte, dat een hooge productie en een hoog vetgehalte niet met elkaar waren te vereenigen en dat men dus had te kiezen tusschen het een of het ander.

Het kostprijsverschil tusschen industrie- en consumptiemelk bedroeg in het jaar 1938/'39 1 cent per kg melk. Dit vond zijn uitdrukking in een verschil in melkprijs. De

consumptiemelker ontving een hooger prijs voor de melk dan de industriemelker en wel zooveel meer, dat bij benadering het verschil in kostprijs werd gedekt. Economisch was dit ook goed te motiveeren. Indien men de melk, benodigd voor de consumptie in de groote steden, van elders had moeten aanvoeren, zou deze, inclusief de vrachtkosten, ongeveer het bedrag hebben gekost, dat men den consumptiemelker betaalde.

Daar de consumptiemelkers in veel grootere mate dan de overige bedrijven op het gebruik van krachtvoer waren aangewezen, werden zij door het stopzetten van dien invoer veel ernstiger getroffen dan de industriemelkers. Dit is de voornaamste oorzaak van het feit, dat het kostprijsverschil van 1 cent in 1938/'39 is opgelopen tot 5 cent in 1946/'47. Niettemin werd het verschil in uitbetalingsprijs voor den veehouder onveranderd op 1 cent per kg gehandhaafd. In Mei 1946 kwam deze regeling zelfs geheel te vervallen, om vervangen te worden door een andere, waarbij den veehouder, die melk aflevert voor rechtstreekse consumptiedoeleinden, een richtprijs wordt gegarandeerd, welke ½ cent per kg hooger ligt dan de richtprijs, welke hij voor zijn overige melk ontvangt, en wel onverschillig of hij industrie- dan wel consumptiemelker is. Hierbij is dus het vroeger bestaande verband tusschen verschil in uitbetalingsprijs en verschil in bedrijfsvorm van het veehouderijbedrijf verdwenen. Waarom is dit geschied? Velen zijn steeds van meening geweest, dat het bedrijfstype, dat o.a. via kwaliteitsverbetering van den rundveestapel naar een hooger vetgehalte streefde, op een veel hogere trap van ontwikkeling stond dan het anders ingestelde consumptiemelkersbedrijf; bijgevolg werd de hogere uitbetalingsprijs, welke de consumptiemelkers ontvingen, als een ernstige onbillijkheid aangevoeld. Na jarenlange strijd heeft dit inzicht thans in principe gezegevierd.

De definitieve prijsregeling.

Het uitgangspunt voor de vaststelling van de boerenmelkprijs werd in 1941 gevormd door een rapport van het Landbouw-Economisch Instituut, dat ten deele steunde op gegevens van den Accountantsdienst van het Departement van Landbouw en Visscherij. In dit, op vrij smalle basis opgebouwde, rapport was uitsluitend een kostprijsberekening gemaakt voor een aantal industriemelkbedrijven; cijfers over de consumptiemelkbedrijven waren hierin niet opgenomen.

Hoewel men aanvankelijk had gedacht aan een melkprijs van 9,8 à 9,9 cent per kg van 3,3 pCt. vet, is zij, op grond van bovengenoemd rapport, in Juni 1941 vastgesteld op 11 cent per kg van 3,3 pCt. vet franco fabriek (d.w.z. vrachtkosten van boerderij naar zuivelfabriek waren voor rekening van den veehouder); naderhand gewijzigd in 10,70 cent per kg af boerderij. Het groote verschil met den prijs van ± 7½ cent per kg, welke nog in October 1940 had gegolden, moet bijna geheel op rekening worden gesteld van de onderbezetting. De geringere boeveelheid beschikbaar voeder en de hiermede verband houdende inkrimping van den rundveestapel, benevens de verwachte daling van het vetgehalte, waren tezamen verantwoordelijk voor de geschatte daling van de productie. Teneinde dus toch den veehouder een inkomen te kunnen verzekeren, gelijk aan hetgeen hij voor den oorlog genoot, werd deze onderbezetting volledig ingecalculeerd. Dit maakte in den kostprijs van den melk een bedrag uit van ± 3½ cent per kg. Desondanks was de prijs van 11 cent per kg, zuiver kostprijs technisch gezien, toch nog eenigszins aan den hoogen kant.

Op deze boerenmelkprijs waren alle prijzen van melken zuivelproducten van Juni 1941 gebaseerd. Bij de bepaling van deze prijzen moest rekening worden gehouden met de opvatting van den bezetter, dat de Nederlandsche prijzen in geen geval hooger (lieft lager) moesten zijn dan de corresponderende Deutsche prijzen. Zonder deze be-

perking zou bijv. de boterprijs hooger zijn vastgesteld dan in feite is gebeurd. Tevens moest er op worden toegezien, dat een voorwaarde werd vervuld, waarvoor vóór den oorlog de vrije mededinging zorgde, nl. dat de fabrieken in staat zouden zijn om uit de opbrengst van hun producten en na aftrek van hun kosten den veehouder den hem toegedachten prijs van 11 cent te betalen, ongeacht of het betrokken bedrijf uit de melk boter of kaas bereidde, dan wel de bestemming een andere was. Hiervoor was noodig bekendheid met de verwerkingskosten van de zuivelbedrijven. Dit is van den aanvang af een zwak punt van de regeling geweest en gebleven. Daarbij komt nog, dat men, ook al waren eenige gegevens over de verwerkingskosten beschikbaar, slechts met gemiddelden kon werken (waarbij de onderbezetting, evenals voor de veehouders, geheel werd ingecalculerd). Er werd dus één verwerkingskosten-cijfer voor alle kaasfabrieken vastgesteld, één voor alle boterfabrieken enz. Wanneer nu kaas- en boterfabrieken bij elkaar in de buurt liggen, waarvan de eersten lagere productiekosten hebben dan het gemiddelde, terwijl de laatsten boven het gemiddelde uitkomen, dan kunnen de kaasproducenten een hooger melkprijs aan hun veehouders betalen dan de boterfabrikanten. Op deze en nog vele andere wijzen kunnen (en zijn ook) spanningen ontstaan, waarvoor in het kader van een geordende economie geen oplossing is te vinden. Deze moeilijkheden behoeven dus niet steeds te worden toegeschreven aan fouten in de prijsstelling; zij vormen in vele gevallen slechts een illustratie van het feit, dat het voor de Overheid vrijwel onmogelijk is de fijne nuanceeringen van de vrije mededinging met succes te benaderen, laat staan na te bootsen.

De prijs van de melk voor den consument, opgenomen in de prijsregeling van 29 Juni 1941, is ongewijzigd gebleven tot November 1945; toen is zij verhoogd met 1 cent en in October 1946 nogmaals met 1 cent per liter. De eerste verhoging hield verband met diverse kostenstijgingen van de melkinrichtingen, terwijl de tweede verhoging van 1 cent, in overeenstemming met de Regeeringsverklaring over de loon- en prijspolitiek van 4 October 1946, ten doel had de lasten van den Schatkist te verlichten (een stijging van de consumentenprijs met 1 cent brengt $\pm$ f 13 miljoen per jaar op). De prijzen van boter en kaas zijn heden ten dage nog steeds dezelfde als in Juni 1941.

Anderzijds vertoonde de kostprijs van de boerenmelk in den loop der jaren een geleidelijke stijging.

Teneinde den veehouder nu bij gelijkblijvende productieprijzen toch een hooger melkprijs te kunnen uitkeeren, werd de melkprijs toeslag ingesteld. De melkveehouder ontving uit overheidsmiddelen sedert Januari 1943 over de door hem afgeleverde melk een rechtstreeksche toeslag van 1½ cent per kg. Het heeft heel wat voeten in de aarde gehad voor het zoover was, aangezien de bezetter zich met kracht tegen iedere verhoging verzette. Toen dan ook in Maart 1945 de toeslag werd gebracht op 4½ cent per kg, was dit o.a. een aanwijzing van den tanenden invloed van de bezettende macht. Het lijkt geen twijfel, dat gedurende de laatste oorlogsjaren in vele gebieden van ons land de kostprijs van de melk hooger was dan den officieelen grondprijs + den overheidstoeslag.

Op het oogenblik bedraagt het kostprijsverschil tusschen de consumptie- en industriemelk, zooals reeds werd opgemerkt, 5 cent per kg. De prijs, welke de veehouder thans ontvangt, nl. gerekend over het geheele jaar 16 cent per kg (d.i. ongeveer 2½ maal zooveel als in Mei 1940), is een eenvoudig gemiddelde van de beide kostprijzen. Dit is zeker geen fraaie oplossing; op deze wijze ontvangt de industriemelker enkele centen meer en de consumptiemelker enkele centen minder dan zijn kostprijs bedraagt. Ook het vaststellen van regionale prijzen stuit zoowel op principieele als practische bezwaren. Degene, die hier den steen der wijzen weet te vinden, zal ongetwijfeld, en niet alleen bij de Overheid, op een aandachtig gehoor kunnen rekenen.

L. ELLENS.

HET DUITSCHE ACHTERLAND VAN DE NEDERLANDSCHE VISSCHERIJ.

Inleiding.

Zooals het Westland de hoop koestert, dat het vroegere Duitse afzetgebied toch eens wel weer in staat zal zijn den invoer van de Westlandsche tuinbouwproducten te hervatten, zoo zou de Nederlandsche visscherij wellicht kunnen hopen, dat ditzelfde achterland ook weer als voorheen voor den Nederlandschen uitvoer van visch beschikbaar zou komen. Temeer, omdat om defensieve redenen Duitschland vooralsnog geen gelegenheid krijgt wederom een groote visschersvloot te bouwen, welke, zooals de oorlog voldoende heeft geleerd, als een potentieele oorlogsvloot kan worden beschouwd.

Westfalen en het Rijnland als natuurlijk achterland van IJmuiden.

Op het Westeuropeesche continent zijn — behalve de Noorsche havens — Wesermünde, IJmuiden en Boulogne sur Mer de belangrijkste aanvoerhavens van verse zeevisch.

Vóór den opkomst der moderne transportmiddelen en de toepassing van de betere koelmethode lag, tengevolge van de snelle bederfelijkheid van in ijs gekoelde verse zeevisch, het afzetgebied van elk dezer aanvoerhavens, betrekkelijk dichtbij. Men deed elkaar geen concurrentie aan.

Het in gebruik nemen van speciale koelwagons voor visch heeft in het bijzonder het achterland van IJmuiden en dat van Wesermünde elkaar doen raken. De thans verder gaande ontwikkeling in de richting van het als merkartikel te verhandelen snelgevroren vischvleesch, dat tengevolge van de maandenlange houdbaarheid tot diep in het continent kan worden verkocht, heeft tot gevolg, dat de afzetgebieden van de continentale aanvoerhavens grootendeels gaan samenvallen.

Om tot zoo laag mogelijke productiekosten te komen, zal nu het achterland de visch willen betrekken uit de gunstigst gelegen aanvoerhaven. In Midden-Europa, waar het verschil in transportkosten van de verschillende aanvoerhavens af geen rol meer speelt, zal men op den duur tot een marktverdeling moeten komen.

Het is echter duidelijk, dat het Rijnland en Westfalen zoowel per rail als over den weg tot het natuurlijk afzetgebied van IJmuiden moeten worden gerekend. Het behoeft dan ook niet te verwonderen, dat West-Duitschland voorheen een belangrijk afzetgebied der Nederlandsche visscherij was.

De uitvoer naar Duitschland vóór 1940.

Van het verloop van den uitvoer van verse zeevisch en haring naar Duitschland gedurende de laatste decennia geeft onderstaande tabel een duidelijk beeld.

Aan- en uitvoer van verse zeevisch.

gemiddelde per jaar	aanvoer		uitvoer		uitvoer naar Duitschl.	
	hoeveelh. in mill. kg. netto	hoeveelh. in mill. kg. netto	bedrag in duiz. guldens	hoeveelh. in mill. kg. netto	bedrag in duiz. guldens	
1912-'14	34,3	17,4	2.985	9,3	1.550	
1928-'30	39,4	20,2	7.027	3,9	1.668	
1936-'38	37,6	5,5	2.206	0,5	220	
Aan- en uitvoer van pekel- en steurharing.						
1912-'14	77,6	61,3	8.300	45,2	6.100	
1918-'30	69,7	50,5	12.039	28,3	7.074	
1936-'38	75,8	50,8	5.985	6,9	1.134	

Uit deze gegevens blijkt, dat in de periode vóór 1914, toen de afzetgebieden vrij waren en er nog geen handelsbelemmeringen in den weg werden gelegd, de export voor onze visscherij van groot belang was. In belangrijke mate was deze uitvoer destijds op Duitschland, ons natuurlijk afzetgebied, gericht.

Ten aanzien van de verse zeevisch waren het vooral

de dure vischsoorten, welke naar Duitschland werden uitgevoerd.

Na den eersten wereldoorlog is Duitschland echter zeer verarmd en werden in plaats van de dure vischsoorten de goedkoopste soorten gevraagd. Hieraan kon het Nederlandsche visscherijbedrijf echter niet voldoen, omdat het niet de conclusie trok, waartoe een na-oorlogstoestand in het algemeen aanleiding geeft.

Een dergelijke toestand wordt immers gekenmerkt door armoede. Het is dan gewenscht een goedkoop massaproduct te verkoopen. De Duitsche reeders hebben dit bereikt, door in zeer korten tijd de Duitsche trawlvloot, door den bouw van moderne trawlers, weer op vóór-oorlogsch peil te brengen en de visscherij bij IJsland én verder Noordelijk te gaan uitoefenen, waar zeer groote vangsten van volksvisch worden gemaakt.

De Nederlandsche reeders daarentegen bleven op de Noordzee visschen, waar naar verhouding geringe vangsten worden gemaakt van uitstekende kwaliteitsvisch, welke echter duur is. De Nederlandsche export naar Duitschland moest dus wel terugloopen.

Bedroeg de Duitsche aanvoer van zeevisch vóór 1914 160 millioen kilo per jaar, omstreeks 1930 was dat al gestegen tot 300 millioen kilo per jaar en in 1938 tot meer dan 600 millioen kilo. Daarbij kwam, dat het vischverbruik in Duitschland ook van overheidswege werd bevorderd, en wel in het bijzonder ten gunste van het Duitsche bedrijf door instelling van bijzondere lage spoorwegtarieven voor vischvervoer en, na 1933, door verhooging van invoerrechten.

De wederopbouw van de Duitsche trawlvloot heeft eveneens repercussies gehad op onzen uitvoer van pekelen steurharing naar Duitschland, door de opkomst van de Duitsche trawlharingvisscherij. Met moderne groote trawlers is het mogelijk in de zomermaanden haring te trawlen, hetgeen de Duitsche trawlvloot op groote schaal deed, waardoor in belangrijke mate in eigen behoefte aan haring kon worden voorzien.

Na 1933 werd uit den aard der zaak de invoer van visch door Duitschland belemmerd en de Duitsche trawlvloot nog aanzienlijk vergroot.

Duitschland als mogelijk afzetgebied voor visch.

Duitschland oefent thans met ongeveer 125 trawlers de visscherij uit, terwijl toestemming is verleend voor den bouw van 100 nieuwe moderne trawlers dit jaar.

In eigen behoefte zal men met de dan beschikbare vloot echter niet kunnen voorzien, temeer omdat de geallieerden niet hebben toegestaan, dat trawlers van het grootste type worden gebouwd.

Zou voorts aan Duitschland niet worden toegestaan met extra lage spoorwegtarieven en op andere wijze de Duitsche visscherij kunstmatig te bevoordeelen, dan zou IJmuiden een kans krijgen het oude natuurlijke afzetgebied te heroveren, mits het Nederlandsche visscherijbedrijf thans wél de conclusie zou trekken, waartoe de na-oorlogsjaren aanleiding geven.

Immers, de ontzaglijke vernietiging van welvaart, welke plaatsvond, zal vele jaren de koopkracht belangrijk verminderen, waardoor de vraag in het bijzonder zal zijn gericht op de goedkoopste vischsoorten der verafgelegen vischgronden. Alleen door deze consequentie te aanvaarden zou IJmuiden, als de kunstmatige belemmeringen wegvallen, een kans hebben het oude afzetgebied te heroveren.

A. G. U. HILDEBRANDT.

DE TANKVRACHTENMARKT:

Terugblik.

Evenals de algemeene vrachtenmarkt¹⁾ bood ook de tankvrachtenmarkt gedurende het afgelopen jaar een voor de reeders alleszins gunstig beeld. De wereldtankvloot leed aanzienlijke verliezen tengevolge van oorlogsgeweld — men herinnert zich de uitspraak tijdens den oorlog, dat een getorpedeerde tanker voor de oorlogvoering een welhaast even belangrijk wapenfeit was als het tot zinken brengen van een kruiser — en de levendige vraag, mede als gevolg van het op steeds grooter schaal overgaan van kolen op het stoken van olie voor industrieele doeleinden (zelfs in Engeland, bakermat der mijnindustrie) alsmede het tijdelijk onttrekken aan de markt van een aanzienlijk aantal schepen, dat dringend herstelwerkzaamheden behoefde, leidde tot een bij voortduring vaste stemming. In feite was het aanbod van „vrije” tankers, d.w.z. schepen, welke door de Regeering der betrokken landen voor het maken van een of meer reizen voor rekening van particuliere bevrachters werden vrijgegeven, onvoldoende. Toestemming voor het bevrachten van Engelsche tankers naar het vasteland van Europa werd practisch niet verleend. Een aanzienlijk aantal der beschikbare Noorsche en Zweedsche tankers werd na het einde van den oorlog op „timecharter” voor een aantal jaren bevracht. De resteerende schepen moesten als regel voor rekening der betrokken Regeeringen ladingen naar Scandinavië vervoeren. Zodoende bleef slechts een zeer beperkt aantal tankers voor bevrachting op de open markt beschikbaar. Amerikaansche tankers vroegen, en vragen, zonder uitzondering betaling der vracht in dollars en daar de meeste Europeesche landen een nijpend tekort aan „hard money” hebben en de Regeeringen voor dit doel als regel geen valuta ter beschikking stellen, was men verplicht zich zoo goed mogelijk op andere wijze te redden.

Het meerendeel der in 1946 geëffectueerde reisbevrachtingen kwam op basis der Engelsche en Amerikaansche „gecontroleerde” vrachten tot stand. Onafhankelijke bevrachters, waaronder grosso modo allen, die niet behooren tot de groote maatschappijen (Shell, Standard, Anglo Iranian), moesten echter als regel hooger vrachtprijzen betalen, indien en voorzover ruimte beschikbaar was. Niet slechts de tankvloot der groote maatschappijen, maar ook de tankers der particuliere reederijen waren zodoende steeds van loonend emplooi verzekerd. De opgelegde tonnage beperkte zich tot enkele niet langer voor de vaart geschikte tankers, alsmede tot enkele honderden Amerikaansche T-2 tankers, die deel uitmaken van de „reservevloot” der Vereenigde Staten. Eind 1946 besloot de „United States Maritime Commission” twee en vijftig tankers der „reservevloot” in de vaart te brengen. Deze extra tonnage, alsmede het geleidelijk wederom ter beschikking komen van gerepareerde schepen, verruimt het aanbod. Bovendien waren op 1 October jl. in de verschillende landen in totaal 155 tankers met een draagvermogen van 1.947.000 tons in aanbouw; de levertijd varieert en loopt van 1947 tot 1950. Vermeldenswaard is in dit verband de stijgende tonnenmaat en voortdurend groter snelheid. Verschillende Noorsche reederijen hebben met name gedurende de laatste maanden opdrachten geplaatst voor den bouw van tankschepen met een draagvermogen van ruim 24.000 tons. In feite werden sedert het najaar 1946 voor Noorsche rekening zeven tankers van meer dan 20.000 tons (totaal draagvermogen 169.450 tons) besteld. Hield tot voor kort de Noorsche reederij „Anders Jahre” het record met een bestelling voor een tanker van 26.000 tons, in November jl. hebben Amerikaansche reeders, t.w. de „National Bulk Carriers”, dit record wederom verbeterd door het plaatsen van een opdracht voor den bouw van een tanker van niet minder dan 27.000

¹⁾ Zie: „De algemeene vrachtvaart in 1946” in „E.-S.B.” van 29 Januari 1946.

tons draagvermogen. Laatstgenoemde tanker wordt uitgerust met turbines van 13.300 pk, die het te bouwen schip een snelheid van 16/17 mijlen zullen geven. Deze laatste vaarsnelheid vindt trouwens steeds meer ingang. Waar een tanker slechts zeer korten tijd in laad- en loshavens vertoeft en het grootste gedeelte van den reisduur op zee wordt doorgebracht, komt de grootere snelheid bij den tanker derhalve volkomen tot haar recht. Toch zal men ook hier nauwkeurig de grenzen, welke de rentabiliteit bepaalt, in acht dienen te nemen.

Toekomstperspectieven.

De zeer bevreemdende vrachten, welke op reisbasis kunnen worden bedongen — in tal van gevallen worden volle W.S.A. vrachten, ja, zelfs een premie van 20 à 30 pCt. betaald — zijn oorzaak, dat reeders aan deze soort bevrachtingen veeleer dan aan „time-charter” de voorkeur geven. Het lijkt niet waarschijnlijk, dat hierin op korten termijn een wijziging komt. Niettemin moet op langer zicht met de mogelijkheid eener kentering van het thans wel zeer gunstig getij rekening worden gehouden. Een factor van beteekenis is hierbij het grootscheepsch bouwprogramma der groote maatschappijen, dat, wanneer dit is afgewerkt, dezen maatschappijen de beschikking zal geven over een grootere, modernere en snellere vloot dan waarover bij het uitbreken van den oorlog werd beschikt. T.z.t. zal dan ook de behoefte dezer bevrachters aan extra tonnage minder groot zijn dan thans het geval is en zal een aantal particuliere tankers voor bevrachting op de open markt beschikbaar komen. In bevrachting en terugschep op het vrachtenpeil zal hebben, valt voorspellen niet met zekerheid te voorspellen. De toenemende vraag naar olie voor industriële doeleinden, het op steeds grooter schaal aanwenden van olie als brandstof voor de zeescheepvaart — per ultimo 1946 waren in de verschillende landen 2.038.225 B.R.T. motorschepen tegen 1.632.051 B.R.T. stoomschepen in aanbouw — de groote uitbreiding van het burgerluchtverkeer, en last not least de noodzakelijkheid, waarin de Vereenigde Staten verkeerden, om de eigen oliereserves niet al te zeer uit te putten en van elders — Midden Oosten — minerale oliën te betrekken, kunnen het beeld zoo zeer wijzigen, dat de behoefte aan transportgelegenheid nog jaren groot genoeg blijft om stabiele marktverhoudingen te verzekeren.

Leerzaam is in dit verband de navolgende tabel der wereldproductie en consumptie:

	Productie en verbruik van ruwe olie en producten daarvan (Inclusief Rusland). Barrels van 42 gallons. dagelijks		
	1938	1946 ¹⁾	1947 ¹⁾
Productie van ruwe olie	5.456.000	7.537.900	7.604.900
Natuurlijke en synthetische benzine etc.	237.200	399.300	430.000
Totale productie	5.693.200	7.937.200	8.034.900
Totaal verbruik	5.632.300	7.728.200	7.946.900
Verandering in voorraden ..	+ 60.900	+ 209.000	+ 88.000

¹⁾ Schatting

De cijfers voor 1946 en 1947 zijn schattingen; definitieve cijfers voor 1946 werden nog niet gepubliceerd, zodat een nauwkeurige schattingsbasis voor 1947 ontbreekt. De omstandigheid, dat 1946 het eerste volle vredesjaar is, terwijl zich ongetwijfeld aanzienlijke wijzigingen gedurende de achterliggende oorlogsjaren hebben voltrokken, omtrent welke eerder genoemde gegevens overnemen nog niet kenbaar zijn, maakt een zuivere schatting moeilijk. Niettemin blijkt uit bovenstaande tabel de belangrijke stijging zowel van productie als gebruik vergeleken met 1938.

Het totale draagvermogen der op 1 October 1946 in de vaart zijnde tankvloot — tankers van 500 B.R.T. en grooter — bedroeg globaal 25 miljoen tons, waarin begrepen rond 600.000 tons in den loop van 1946 gereedgekomen nieuw gebouwde tankers. Rond 527.000 tons draagver-

mogen moesten tengevolge van het sloopen en verloren gaan van schepen gedurende 1946 worden afgevoerd. Van de totale wereldtankvloot controleert Amerika rond 40 pCt.

De Amerikaansche tankvloot.

Ondanks het in de vaart brengen van 52 in Amerika opgelegde tankers is er nog steeds een acuut tekort aan ruimte, als gevolg van een accumulatie van uitgestelde verschepingen enerzijds en het onvermijdelijk tijdverlies, gepaard gaande met het in dienst stellen der door particuliere reeders van de „United States Maritime Commission” aangekochte tankers anderzijds; gemiddeld zijn hierminste zes weken mede amoedij. Het tekort aan Amerikaansche tankers oefent uiteraard invloed uit op de tankvrachtenmarkt, waardoor, zooals reeds gereleveerd, reeders er vaak in slagen hogere vrachten te bedingen. De „United States Maritime Commission” overweegt de wenschelijkheid om nog meer, thans nog opgelegde tankers in de vaart te brengen. Zelfs indien hiertoe wordt besloten, zal een dergelijke maatregel nochtans geen onmiddellijk effect sorteren, daar het Congres allereerst voortzetting van de werkzaamheden der „United States Maritime Commission” na 28 Februari a.s. moet goedkeuren. Naar schatting zal de behoefte aan tonnage in het zgn. kustverkeer van Amerika gedurende Februari/Maart voor 90 à 95 pCt. kunnen worden gedekt, de behoeften van Frankrijk, Engeland, Italië etc. slechts voor 70 à 75 pCt. Nu de UNRRA, die na de Amerikaansche marine prioriteit genoot met betrekking tot de U.S.M.C. tankvloot, wordt geliquideerd, verwacht men, dat niet-Amerikaansche bevrachters, ter a.s. zomer, zoo dat langer, hogere vrachten moeten betalen, teneinde ruimte te secureeren. Een recente vrachtverhoging van 15 pCt. voor Amerikaansche tankers tusschen 9.000 en 14.000 tons draagvermogen zal er ongetwijfeld toe leiden, dat particuliere reederijen eveneens zullen trachten hooger vrachten te bedingen.

De voorkeur der reeders voor reischarterers leidt automatisch tot hooger vrachten voor „timecharter” en achtereenvolgende reizen, hetgeen blijkt uit de bevrachting van enkele tankers voor een duur van 2 tot 3 jaren op basis van 30/— per ton Aruba/London/Aruba, achtereenvolgende reizen, d.w.z. een avans van 5/—. Amerikaansche bevrachters betaalden \$ 2,10 à \$ 2,20 (per ton deadweight per maand) voor twaalf jaren met optie der reeders om t.z.t. de thans ter beschikking gestelde tonnage te vervangen door in aanbouw zijnde tankers van 22.000/ 24.000 tons draagvermogen.

In tegenstelling met Noorwegen en, zij het op minder groote schaal, Zweden en Denemarken, waar tal van particuliere reederijen de groote tankvaart uitoefenen, kennen wij hier te lande — dus los van de tankvloot onder Nederlandsche vlag der „Shell- en Standardgroepen” — slechts één tankvaart-rederij voor de groote vaart, t.w. de Stoomvaart Maatschappij „de Maas”, dié blijkens de onlangs gepubliceerde cijfers, ondanks geleden vlootverliezen tijdens de achterliggende jaren zeer gunstig heeft gewerkt.

Samenvatting.

Vatten wij het bovenstaande samen, dan blijkt, dat de vooruitzichten voor de tankvaart in de naaste toekomst alleszins gunstig zijn. Op langeren termijn, d.w.z. wanneer de invloed der thans in aanbouw zijnde aanzienlijke tonnenmaat zich zal doen gelden en de aanbouwprogramma's der groote maatschappijen zijn afgewerkt, zal de tendens op de vrachtenmarkt worden bepaald door den groei van wereldproductie en verbruik, ten aanzien waarvan een getemperd optimisme niet misplaatst lijkt.

C. VERMEY.

DE METHODIEK VAN HET CENTRAAL ECONOMISCH-PLAN.

De artikelen van Prof. Goudriaan in „E.-S.B.” van 23 en 30 October en 6 November 1946. over de eerste nota van het Centraal Economisch Plan-1947 hebben, zooover zij betreffen den inhoud van het plan, een reactie uitgelokt van Drs. H. J. Witteveen¹⁾.

Daarnaast heeft Prof. Goudriaan enkele punten aangeroerd, die betrekking hebben op den vorm van het plan en de bij de opstelling gevolgde methode. Volgens Prof. Goudriaan moet het plan in de eerste plaats in kwantiteiten worden opgezet (reëel) en pas daarna financieel (in prijzen). Voorts heeft hij bezwaar tegen het globale karakter van de plancijfers.

Wanneer we op deze beide punten dieper willen ingaan, zal in groote trekken een uiteenzetting moeten volgen over de door het C.P.B. bij de opstelling van het plan gevolgde methode. Daarbij wordt deze dan eerst gezien vanuit het gezichtspunt: globale planning versus detailplanning en vervolgens onder het gezichtspunt: reële (of fysieke) planning versus planning in prijzen (financieele planning).

Globale planning versus detailplanning.

De eerste nota over het Centraal Economisch Plan-1947 bevat een raamplan 1947—1952, dat voor 1947 iets verder is uitgewerkt tot een globaal plan-1947. Dit globaal plan is langs macro-economischen weg tot stand gekomen, d.w.z. de gegevens zijn in hoofdzaak ontleend aan totaalschattingen, die op bepaalde punten wel gedetailleerd zijn uitgewerkt (met name voor de wenschelijke consumptie in de straks te publiceren consumptienota), maar waarbij de weg toch steeds is van totaal naar detail.

Het doel van dit globaal plan-1947 is tweërlei.

In de eerste plaats was het gewenscht om, ondanks het ontbreken van gedetailleerde gegevens over de sectoren, reeds betrekkelijk vroeg met een voorloopig plan voor den dag te komen, dat in groote lijnen een basis kon geven aan het regeeringsbeleid en voor het Nederlandsche volk een globaal overzicht van de situatie van onze volkshuishouding; met name wat betreft de strategische punten arbeidsproductiviteit en export.

Dit eerste doel van het globaal plan is misschien „tijdgebonden”, omdat de reden van het zelfstandig aan de orde stellen van dit plan immers ligt bij de betrekkelijk laat binnenkomende gegevens (vnl. deelplannen van Rijksbureaux en Bedrijfschappen) en de wenschelijkheid, om bij de huidige onoverzichtelijke situatie reeds vroeg eenig houvast te hebben.

In de tweede plaats vervult het globaal plan echter een functie, die bij de huidige opzet der planning van blijvenden aard is, nl. het verschaffen van een kader voor de detailplannen (deelplannen); d.w.z., meer concreet gezien, het leveren van een uitgangspunt in de behoefteering van onze volkshuishouding (vnl. consumptie en investeringen), waaraan de gedetailleerde productie-, in- en uitvoermogelijkheden zooveel mogelijk moeten worden aangepast en waarmee zij in ieder geval moeten worden geconfronteerd.

Wanneer (wat voor de toekomst denkbaar is) het globaal plan alleen dit laatste doel zou hebben, zou publicatie wellicht achterwege kunnen blijven. Het zou dan in hoofdzaak een interne functie te vervullen hebben, waarbij dit „interne” zich niet verder zou behoeven uit te strekken dan tot de instanties, die de deelplannen moeten leveren.

Deze laatste, de gedetailleerde productie-, in- en uitvoerplannen, zullen via het Ministerie van Economische Zaken en het Ministerie van Landbouw, Visscherij en Voedselvoorziening aan het C.P.B. worden verstrekt door de Rijksbureaux resp. door de Bedrijfschappen.

De andere sectoren (verkeer, wederopbouw enz.) zullen eveneens hun plannen aan het C.P.B. bekend maken.

¹⁾ Zie: „E.-S.B.” van 11 December 1946.

Zij zullen worden verwerkt in de tweede nota-1947, die in het voorbericht van de eerste nota reeds werd aangekondigd en aan de voorbereiding waarvan het C.P.B. thans werkt. In deze nota vindt dus de bedoelde confrontatie plaats. Deze tweede nota is daarom te beschouwen als het eigenlijke plan-1947. Het globaal plan vormt daartoe het uitgangspunt, wat betreft de consumptie en de investeringen, en de eerste aanloop, wat betreft de productie-, in- en uitvoerschattingen.

De door Prof. Goudriaan verlangde gedetailleerde gegevens over de sectoren komen dus in de tweede nota, terwijl ook de te publiceren consumptienota (een verdere uitwerking van het in de eerste nota vervatte globale consumptieplan) een detaillering geeft naar artikelen en bedrijfsklassen.

Reële planning versus financieele planning.

Het bezwaar, dat tegen het gebrek aan kwantitatieve gegevens in het globaal plan wordt ingebracht, kan betrekking hebben op den vorm of ook op de methode.

In het eerste geval kan ik Prof. Goudriaan geruststellen: de tweede nota brengt straks cijfers in kwantiteiten en in prijzen. Wil men de kwantitatieve gegevens uit psychologische overwegingen meer geprononceerd doen uitkomen, dan is het in beginsel mogelijk, dit te bereiken door de publicatie van een populair gestelde samenvatting van het plan-1947, waarvoor de gegevens kunnen worden ontleend aan de tweede nota, of wel aan de basisplannen van deze nota. Bovendien, al is er steeds sprake van geldbedragen, de plancijfers hebben in den grond betrekking op de reële zijde van de volkshuishouding, zooals bijv. is vermeld in de eerste nota 1946.

Dieper gaat het verschilpunt, wanneer het zich ook uitstrekt tot de methode. In dat geval is het Prof. Goudriaan niet voldoende, wanneer naast prijzen ook kwantiteiten worden vermeld. Zijn voorstel behelst dan een verlegging van het uitgangspunt naar reële planning.

Ik meen te mogen aannemen, dat de controverse inderdaad meer is dan een vormkwestie. Prof. Goudriaan zegt nl. in zijn artikel van 30 October 1946 enkele malen uitdrukkelijk, dat het plan eerst kwantitatief moet worden opgesteld en eerst daarna financieel. Ik zal trachten de consequenties aan te geven, die deze methode heeft voor de opzet van de planning.

Voor het C.P.B. vormt, naast de noodzakelijk geachte investeringen, de consumptie het uitgangspunt van het globaal plan-1947. Ik meen, dat Prof. Goudriaan hiermee accoord gaat, waar hij immers opmerkt (blz. 639), dat de structuur van het economisch plan moet worden gemodelleerd op de reeks der menselijke behoeften.

Wanneer we nu, volgens de methode-Goudriaan, de consumptie in fysieke kwantiteiten hebben vastgesteld, kunnen we daaraan prijzen hechten, dus een samenvatting geven in geld, „om te zien, wat er voor investering overblijft”. (Prof. Goudriaan). Ook voor de investeringen moet dan in het systeem-Goudriaan een vaste reeks van prioriteiten worden aangehouden. Wanneer ook deze op den gemeenschappelijken noemer zijn gebracht, kunnen we de behoeften in één totaalcijfer samenvatten en confronteren met de voorzieningsmogelijkheden.

In ieder geval is het, willen we een sluitend plan hebben, dat de economische grootheden van onze volkshuishouding in onderling verband beziet en op elkaar afstemt, noodzakelijk, dat ook bij de methode-Goudriaan alle betrokken posten in geld worden uitgedrukt.

Alleen wanneer men één afzonderlijk aspect van de volkshuishouding wil plannen, bijv. alleen de consumptie of alleen de productie, is het mogelijk, bij de fysieke kwantiteiten te blijven staan.

De consequentie van het kiezen van een fysiek uitgangspunt is evenwel, dat een autoritaire vorm van planning wordt geïntroduceerd. Ik zal dit demonstreeren aan de hand van het consumptieplan, dat, zoowel voor Prof.

Goudriaan als voor het C.P.B., naast de investeringen, de basis dient te vormen van het totaalplan.

Ook het C.P.B. acht het, in overeenstemming met Prof. Goudriaan, vanzelfsprekend, dat juist de fysieke omvang en samenstelling van de consumptie van primair belang zijn ²⁾. In feite moet het verbruik echter reeds aanstonds in geld worden uitgedrukt, omdat het wordt bepaald door inkomens en prijzen. Wel is het natuurlijk mogelijk om bij de huidige schaarsche, waar vrijwel geen enkel artikel reeds voor 100 pCt. (van-1938) beschikbaar is, zich van de geschatte geldvraag los te maken en rechtstreeks te plannen in kwantiteiten, omdat iedere hoeveelheid toch altijd wordt afgenomen ³⁾. In dat geval zou men, wat betreft het voedingspakket, eenig houvast hebben aan de door de voedingsdeskundigen geschatte minimale en optimale samenstellingen. Voor de overige niet-duurzame consumptiegoederen en de duurzame consumptiegoederen hebben we reeds veel minder houvast, terwijl we met onze fysieke planning vooral vastlopen, wanneer het er om gaat, de verhouding tusschen deze categorieën te bepalen.

De wenschen der consumenten zouden alleen kunnen worden ontdekt door moeizame enquêtes, die dan nog, zoals bijv. de voorkeurenquête van het C.B.S. begin 1946, slechts partieel kunnen zijn en dus niet zonder meer kunnen worden ingepast in de totale consumptieve vraag.

Het C.P.B. heeft daarom rechtstreeks de geschatte geldvraag van de consumenten als uitgangspunt genomen. In beginsel wordt de consument dus als autonoom beschouwd, d.w.z. men gaat uit van de waargenomen resp. geschatte vraag van de consumenten bij een systeem van vrije consumptie. Dit beteekent, dat men — waar immers de gevraagde kwantiteiten vooral worden bepaald door inkomens en prijzen — deze beide als uitgangspunt moeten nemen, hetgeen een rechtstreeksche financiële planning inhoudt. Het probleem is nu, een schatting te maken van de consumptie, zooals bepaald door de juiste prijs- en inkomensverhoudingen voor 1947. Daartoe moet worden teruggegrepen op het laatste normale jaar, 1938.

De basis van het consumptieplan vormt dus de geschatte consumptie van 1938, zooals deze is afgeleid uit het budgetonderzoek van het C.B.S. in 1935/36. Om deze consumptie te herleiden tot de waarschijnlijk door de consumenten meest gewenschte waarschijnlijkheid van 1947, waren een aantal correcties noodig. Deze hebben betrekking op de volgende punten:

a. Het gedaalde reële inkomen. Het gemiddelde peil ligt lager dan in 1938. Om voor dit peil de bijbehorende consumptie te weten te komen, heeft men het verbruik bij dat inkomen gezien, dat in 1938 met het huidige gemiddelde peil correspondeert (vergelijkingsinkomen).

b. Wat voedings- en genotmiddelen betreft, is de bij dat vergelijkingsinkomen behorende consumptie, in hoofdzaak met het oog op een optimale calorische waarde van het voedingspakket, gecorrigeerd, zoodat ten minste een minimum aan calorische waarde is gewaarborgd.

c. De post overige niet-duurzame consumptiegoederen is gecorrigeerd aan de hand van gebleken recente wijzigingen in de consumptiegewoonten.

d. De post duurzame consumptiegoederen is gecorrigeerd wegens de extra-vraag in verband met den achterstand in de inventarissen. Wat de samenstelling van de vraag naar deze goederen betreft, is uitgegaan van de voorkeurenquête ⁴⁾ van het C.B.S. en van een berekening,

²⁾ Achter de geldbedragen liggen dan ook onmiddellijk kwantiteiten. Het consumptieplan is nl. eerst opgesteld in prijzen, en dus in kwantiteiten, van 1938 en pas daarna met een prijsindex vermenigvuldigd, om tot waarden voor 1947 te komen.

³⁾ Zoo was het in Rusland bij het eerste 5-jarenplan, toen alleen maar artikelen met een zeer onelastische vraag werden gedistribueerd. Zie het artikel van A. C. Razoux Schultz over „Het prijs-systeem in Rusland” in „De Economist” van September 1946, blz. 531.

⁴⁾ Zie: „Maandschrift van het C.B.S.” van Februari/Maart 1946. Bij deze enquête is door de deelnemers een aantal (400 en 800) punten verdeeld over een groot aantal met name genoemde duurzame consumptiegoederen, waarvan de resp. puntenwaarde was bepaald overeenkomstig de prijsverhoudingen van 1938.

door het C.P.B., van den achterstand in de inventarissen.

Kort samengevat komt de methode van de consumptieplanning hierop neer, dat de consumptie van 1938 het uitgangspunt vormt, welk uitgangspunt is gecorrigeerd aan de hand van verschillende nadere schattingen. Het uitgangspunt bewijst vooral diensten, wat betreft de verhoudingen tusschen de verschillende categorieën.

Het consumptieplan verschilt dus zooveel mogelijk aan bij de veronderstelde wenschen van de consumenten, die in beginsel zijn afgeleid uit de geschatte inkomens en prijzen, behorende bij de werkelijke economische verhoudingen. Omdat echter die wenschen bij het gemanipuleerde prijs- en inkomenssysteem van thans sterk zouden worden scheefgetrokken, is rantsoeneering noodig.

Zouden wij, volgens de methode-Goudriaan, de consumptie primair in kwantiteiten plannen, dan komen de wenschen van de consumenten niet volledig tot hun recht, omdat deze nu eenmaal afhankelijk zijn van de prijs- en inkomensverhoudingen. Deze laatste doorkruisen daarom gemakkelijk een dergelijk consumptieplan. Om dit plan te realiseren; moet dus de invloed van prijzen en inkomens worden uitgeschakeld. Dit kan geschieden of door rantsoeneering, wat alleen effectief is in een tijd van abnormale schaarsche, wanneer er latente vraag is, of door de prijzen en inkomens aan het kwantitatieve consumptieplan aan te passen. Deze laatste consequentie aanvaardt Prof. Goudriaan. Hij zegt nl. in dit verband (blz. 700): „Of de industrie-arbeiders de agrarische producten van eigen bodem kunnen betalen, is een kwestie van prijs”. Dit wil zeggen, dat we den prijs als regulator van het economisch proces loslaten opgesteld plan.

Zooals gezegd, is ook thans rantsoeneering en dus consumptiedwang noodig, maar deze is er juist op gericht om den consumenten te verhinderen het valsche licht te volgen, dat de gemanipuleerde prijzen en inkomens hun voorhouden (dat wil practisch zeggen: om ieder een zekere minimumconsumptie te waarborgen). Naarmate de prijzen en inkomens meer gaan overeenkomen met de werkelijke economische verhoudingen, valt bij deze methode de dwang vanzelf weg.

En nu moge uit den uiterlijken vorm van de rantsoeneeringsmaatregelen en de prijs- en inkomensreguleeringen niet blijken, welke methode is gevolgd, het streven van het C.P.B. is er ook thans op gericht, om te zoeken naar een optimale bevrediging en dus zooveel mogelijk aan te knoopen bij de wenschen der consumenten.

Een, mutatis mutandis, soortgelijk betoog ware te verbinden aan het investeeringsplan, doch het principe van de zaak meen ik aan de hand van het consumptievoorbeeld voldoende duidelijk te hebben uiteengezet.

Conclusies.

a. De tegenstelling globale planning—detailplanning heft zichzelf op bij de confrontatie, die het C.P.B. straks geeft in de tweede nota-1947.

b. De tegenstelling reële planning - financiële planning kan zijn een controverse van vorm of ook van methode. In het laatste geval is het meest te zeggen voor het tweede als uitgangspunt.

F. HARTOG.

INGEZONDEN STUK.

LINGGADJATI.

Dr. J. M. E. M. A. Zonnenberg schrijft ons dd. 15 December 1946:

Het in vele opzichten tot nadenken stemmende artikel van den heer Th. Ligthart over „Linggadjati” in „E.-S.B.” van 11 December 1946, noopt mij toch tot een enkele opmerking en tot eenige concrete vragen.

De opmerking is deze.

Naar mij in de na-oorlogsche practijk is gebleken en ik derhalve ook formuleerde in het voorwoord van mijn dezer

dagen verschenen brochure „In Terra Pax”, moet „het vaststellen der buitenlandsche politiek in deze zoo bij uitstek internationaal geworden wereld”, „voorafgaan aan de regeling der sociaal-economische problemen en tegenstellingen”.

Men gelieve dit aldus te verstaan: landen, die hun buitenlandsche politiek niet hebben vastgesteld, blijven modderden met hun welvaartsherstel, want het eerste overheerscht nu in de practijk het laatste. De na-oorlogsche tijd heeft dit, meen ik, toch wel afdoende bewezen. Bijv. vrijwel geheel West-Europa (uitgezonderd Scandinavië) heeft al 1½ jaar in dit opzicht moeilijkheden, daar de buitenlandsche politiek aldaar over het algemeen nog onduidelijk blijft.

Nu mag ik voorshands, gezien de Regeeringsverklaring, de overeenkomst van Linggadjadi niet anders dan als uiting beschouwen van *weloverwogen Nederlandsche* buitenlandsche politiek, waarmede „wij vol moed den vrede” — ik citeer den heer Ligthart hier en voeg er aan toe—: in Azië, ingaan.

Hiervan uitgaande zijn de vragen, die ik, gezien zijn artikel, gaarne door den heer Ligthart zag beantwoord, de volgende:

1. *Waarom* is er nog geen actie tot of onmiddellijk vooruitzicht op een *wisselkoers* tusschen den Nederlandschen gulden en den Republikeinschen gulden, vooral omdat, naar de N.R.C. van 3 December 1946 ontleent aan het Indonesische blad Soera Rajat, wisselkoersen reeds bestaan met het Britsche en Australische pond, de Amerikaansche en de Straits-dollar en de Britsch-Indische rupee?
2. Berust het bericht in de N.R.C. van 13 December 1946 (via de Nieuwsgier ontleend aan het Indonesische blad Merdeka, waarin ontgeenzeggelijk de zeer intensieve belangstelling van Ford, Bethlehem Steel en Pennsylvania Railroad voor Indië tot uitdrukking komt op (bijv. in Java gebleken) *feiten*?
3. Indië de sub 1 en 2 genoemde berichten juist zijn, spreken deze dan het artikel van den heer Ligthart niet ietwat tegen?
4. Ervan uitgaande, dat Linggadjadi voor den heer Ligthart onaanvaardbaar is, mag ik hem dan vragen of voor het welvaartsherstel in ons „hopeloos verarmde” Nederland het jaar 1947 niet beter zal inzetten:
  - a. via een duidelijke *Nederlandsche militaire politiek* (bijv. tot uiting komende in het in overleg met de Republiek liquideeren van de extremisten) en *economische politiek* (bijv. blijkende uit het zeer snel vaststellen van een wisselkoers tusschen den Nederlandschen en Republikeinschen gulden) aldaar op basis van Linggadjadi, dan,
  - b. via het continueeren aldaar gedurende 1947 (en wellicht nog langer) van een onduidelijke, oorlogsachtige toestand tusschen Indonesië en Nederland; *schrikt afteekennend bij de goede handelsrelaties tusschen de Republiek eenerzijds en Amerika, Australië, Malakka (Singapore), Britsch-Indië en Engeland — excusez du peu — anderzijds, die blijkbaar volgens de sub 1 en 2 genoemde berichten reeds bestaan?*

Naschrift.

Bovenstaand artikel bleef tot mijn spijt vele weken onbeantwoord liggen; ongesteldheid verhinderde mij er de noodige aandacht aan te wijden.

Tegenover de opmerking van den schrijver plaats ik nogmaals mijn opvatting, die uit het geschrevene over Linggadjadi in het nummer van 11 December 1946 naar voren komt, dat het verkeerd zou zijn eenige overeenkomst met de Republiek aan te gaan, waarbij niet allereerst de mogelijkheid werd geschapen Indonesië economisch weer op te bouwen. Hierbij denk ik niet aan de mogelijkheid om er weer handel te drijven, maar wel aan de te scheppen gelegenheid, om de wegen, spoorwegen, havens, fabrieken,

bevloeiingen etc., en vooral de *cultures* te herstellen. Men kan handel drijven met den meest primitieven staat, maar die handel kan slechts beperkt zijn, zoolang die staat niet tot ontwikkeling is gekomen en die handel zal, wat Indonesië betreft, aanmerkelijk beperkter worden dan hij thans is, als de nog aanwezige producten zijn uitverkocht en de productie intusschen niet wordt opgevoerd.

De gestelde vragen zou ik als volgt willen beantwoorden:

1. Ik kan den Republikeinschen gulden niet ernstig nemen en ik ben ervan overtuigd, dat deze munt in het buitenland zeer moeilijk of in het geheel niet verhandelbaar is. M.i. zal het noodig zijn in Indonesië weer als vanouds tot één muntsoort te komen, waarvoor overleg tusschen de Nederlandsch-Indische Regeering en de Republiek noodig zal zijn. Het is niet uitgesloten, dat de Republikeinsche gulden vanzelf weer verdwijnt. Het zal dan nog een zware taak blijven de thans circuleerende Nederlandsch-Indische muntbiljetten op peil te houden.

2. Ik ben ervan overtuigd, dat de fraaie berichten omtrent Amerikaansche maatschappijen, die gelden aan de Republiek willen verstrekken, niet op feiten berusten. Ik kan niet zien, waar de winsten voor de genoemde concerns vandaan zouden moeten komen, als de Republiek blijft, wat ze is. Hoeveel auto's zou Ford bijv. kunnen verkoopen in een straatarm land, zoals Indonesië zonder *cultures* zal worden? Wat zou de Pennsylvania Railroad willen verdienen aan de exploitatie van spoorwegen in een land in staat van verval? Men verlieze niet uit het oog, dat de aanleg van spoorwegen in een bergland als Java zeer kostbaar is. Ook het herstel van de bestaande lijnen zal stellig enorme kapitalen eischen.

Heeft Dr. Zonnenberg weleens de vroegere importcijfers van Nederlandsch-Indië gezien om na te gaan, wat de afzet van Bethlehem Steel in Indonesië zou kunnen zijn? Hij zou dan hebben bemerkt, dat het vroegere bloeiende Nederlandsch-Indië als afzetgebied voor ijzer en staal onbelangrijk was voor een dergelijk groot concern.

3. Is met het bovenstaande beantwoord.

4. Ik ben van meening, dat de Linggadjadi-overeenkomst, zooals zij aanvankelijk werd opgesteld, ons geen stap voorwaarts zal brengen. Dr. Zonnenberg is zeer onder den indruk van de goede handelsrelaties van de Republiek met verschillende landen, doch ik geef hem in overweging de vele geruchten, die worden rondgestrooid; niet critiekloos te aanvaarden.

Naarmate Indonesië verder verarmt, zal het land minder belangstelling in het buitenland wekken en onder Republikeinsche leiding zal het tot steeds dieper armoede vervallen. Shahrir begint dit te begrijpen. Hij heeft althans in een interview medegedeeld, dat de Republiek Nederlandsche hulp noodig heeft, want het ééne jaar Republikeinsche ervaring heeft al geleerd, dat de Indonesiërs in zelfstandigheid slechts tot 10 à 20 pCt. van de productie komen, die onder Hollandsche leiding werd bereikt.

Th. LIGTHART.

AANTEKENINGEN.

INTERNATIONALE TRANSACTIES VAN DE VEREENIGDE STATEN, SEPTEMBER 1945—AUGUSTUS 1946.

In begrijpelijke zorg voor de toekomst van hun land, na den vrede evenzeer afhankelijk van hulp uit de Vereenigde Staten als gedurende den oorlog, hebben velen zich beziggehouden met het vraagstuk van de schaarschte aan dollars. Niemand minder dan Lord Keynes heeft er een beschouwing aan gewijd, die als posthume bijdrage in „The Economic Journal” werd opgenomen¹⁾. En nog onlangs waarschuwde „The Economist”, in verband met de ge-

¹⁾ „The balance of payments of the United States” door J. M. Keynes in „The Economic Journal” van Juni 1946. Zie ook: „Keynes over de Amerikaansche betalingsbalans” in „E.-S.B.” van 18 September 1946.

stegen Engelsche exporten, tegen al te groot optimisme ²⁾.

Noch Keynes, noch anderen hadden uiteraard exacte gegevens tot hun beschikking. Zij moesten volstaan met schattingen, waaruit zij hun conclusies trokken. Ook thans zijn gedetailleerde gegevens nog niet bekend, maar van Amerikaansche zijde is getracht aan de hand van door het „Department of Commerce” gepubliceerde cijfers ³⁾ een benadering te geven van de internationale transacties van de Vereenigde Staten in het eerste jaar na den oorlog ⁴⁾.

Niet minder dan \$ 14 milliard aan goederen en diensten is door de Vereenigde Staten aan het buitenland geleverd. Daartegenover staan importen, eveneens van goederen en diensten, ten bedrage van slechts \$ 6,7 milliard, zoodat een bedrag van \$ 7,3 milliard aan de Vereenigde Staten moest worden voldaan.

Op welke wijze is dit geschied?

Deels door middel van donaties (\$ 3,2 milliard), deels met behulp van leeningen (\$ 2,7 milliard) en voor slechts een betrekkelijk klein deel met buitenlandsche goud- en dollarsaldi (\$ 1 milliard).

Hieronder volgen de cijfers voor de beschouwde periode:

	Export	Import	Saldo
	(in milliarden dollars)		
Goederen en diensten:			
Export en import	8,8	4,4	+ 4,4
Andere goederen	2,0	0,3	+ 1,7
Diensten	3,2	2,0	+ 1,2
Totaal	14,0	6,7	+ 7,3
Donaties:			
UNRRA			- 1,5
Lend-lease			- 0,6
Bezette gebieden			- 0,5
Particuliere giften			- 0,6
Totaal			- 3,2
Leeningen:			
Export-Importbank en Engeland			- 1,0
Lend-lease			- 1,1
Surplus verkopen			- 0,6
Totaal			- 2,7
Buitenlandsche goud- en dollarsaldi			- 1,0
Diversen			- 0,4

Export en import.

De goederenhandel heeft zich niet ontwikkeld zooals men oorspronkelijk verwachtte. In het 2e kwartaal van 1946 bewoog de export zich op een zoodanig peil (\$ 3,5 milliard), dat een bedrag van \$ 10 milliard per jaar gemakkelijk zou kunnen worden gehaald. De zeeliedenstaking in September 1946 echter heeft den export geremd. In de periode 1936—1939 bedroeg hij \$ 3 milliard per jaar, of op basis van de prijzen van 1946 ruim \$ 5 milliard. Gedurende den oorlog was het cijfer, in verband met de verschepingen van oorlogsmateriaal, veel hoger. Onder de goederen, na den vrede uitgevoerd, namen voedingsmiddelen een belangrijke plaats in. De import zou, op grond van „de vooroorlogse verhouding tusschen nationaal inkomen en import, tot \$ 7,5 milliard hebben kunnen oploopen. Het lagere werkelijke cijfer van \$ 4,4 milliard is toe te schrijven aan het feit, dat het productie-apparaat in Europa en Azië nog niet op peil is, zoodat het niet de hoeveelheden kan opbrengen, die de Vereenigde Staten zouden kunnen opnemen. Met name is verruiming van den aanvoer van grondstoffen uit het Verre Oosten, die thans reeds een belangrijk deel van den Amerikaanschen import voor hun rekening nemen, gewensch.

Diensten.

Een belangrijk deel van de door de Vereenigde Staten aan het buitenland bewezen diensten wordt verricht door de scheepvaart. Voor het geheele jaar 1946 is het actief saldo onder dit hoofd te schatten op \$ 1,2 milliard. Vóór

den oorlog leverde de scheepvaartrekening een passief saldo op.

De inkomsten uit hoofde van investeringen in het buitenland worden voor het eerste na-oorlogsche jaar getaxeerd op \$ 400 milliard, hetgeen iets meer is dan vóór den oorlog. Buitenlandsche vorderingen op de Vereenigde Staten waren grooter dan de Amerikaansche investeringen in het buitenland, maar de eerste gaven mindere rendement, omdat zij kortlopend, terwijl die der Vereenigde Staten langlopend waren. Met het oog op de groote leeningen van de Vereenigde Staten zal de post interest in de toekomst een stijgende opbrengst vertoonen.

De uitgaven van Amerikaansche toeristen in het buitenland bedroegen vóór den oorlog jaarlijks circa \$ 300 miljoen. Dit passief daalde gedurende den oorlog; in het eerste vredesjaar vertoonde het nog geen stijging van beteekenis ⁵⁾.

Leeningen aan het buitenland.

Ongeveer een vijfde van de door de Vereenigde Staten van het buitenland te vorderen bedragen is overbrugd door Amerikaansche leeningen, nl. \$ 2,7 milliard op een totaal van \$ 14 milliard.

Buitenlandsche goud- en dollarsaldi.

Van de in de Vereenigde Staten aanwezige goud- en dollarsaldi is door de betrokken landen, ter financiering van de ontvangen goederen en diensten, betrekkelijk weinig gebruik gemaakt. \$ 400 miljoen aan goud is in het jaar, volgend op V.J.-day, de Vereenigde Staten binnengekomen, met inbegrip van het vrijgegeven „earmarked” metaal. Aan dollarsaldi en effecten zijn respectievelijk geliquideerd \$ 200 miljoen en \$ 350 miljoen.

Wat de goudvoorraad van de Vereenigde Staten zelf betreft, deze is van \$ 22,8 milliard vóór Pearl Harbour gedaald tot \$ 20 milliard in November 1945. Deze export was noodig voor de financiering van Amerikaansche importen gedurende den oorlog.

De-vooruitzichten in 1947.

Het herstel in de landen buiten de Vereenigde Staten zal in 1947 nog wel niet van dien aard zijn, dat zij het zonder Amerikaansche hulp zouden kunnen stellen. Amerikaansche exporten zullen vermoedelijk alleen een grens vinden in de eigen productiecapaciteit en de dollarsaldi van de afnemende landen. Aan den anderen kant zal de Amerikaansche import waarschijnlijk eveneens toenemen. De productie in het Verre Oosten zal meer op peil komen en aan grondstoffen bestaat nog steeds behoefte.

De dienstenrekening zal in 1947 vermoedelijk meer in evenwicht zijn. Ten eerste, omdat de buitenlandsche scheepvaart belangrijker zal worden, waardoor Amerikaansche diensten in dit opzicht zullen afnemen, en ten tweede, omdat een groote vermeerdering van uitgaven van Amerikaansche toeristen in het buitenland mag worden verwacht.

Wat de donaties aangaat, deze zullen in 1947 uiteraard een sterke daling vertoonen. Met name de UNRRA denkt immers medio 1947 haar steun te beëindigen.

Uitgaande van de verwachting, dat de dienstenrekening in evenwicht zal zijn, kan het volgende overzicht worden opgesteld (zie blz. 154).

Het dollartekort bedraagt in 1947 volgens deze schatting derhalve \$ 3,5 milliard.

Het buitenland heeft ter bestrijding van dit tekort nog

¹⁾ „Britain's balance of payments” in „The Economist” van 21 December 1946. Zie ook: „De Engelsche betalingsbalans in 1946” in „E.-S.B.” van 15 Januari 1947.

²⁾ „Survey of current business” van December 1946.

³⁾ Samengesteld door het „Federal Reserve Bulletin” van December 1946: „International transactions of the United States in the first postwar year”.

⁴⁾ Keynes schatte destijds den Amerikaanschen export en import op resp. \$ 10 milliard en \$ 5 à 8 milliard, zoodat hij op een saldo kwam van circa \$ 2 à 3 milliard. Dit bedrag vond hij nog tamelijk hoog. In feite is het saldo \$ 4,4 milliard. Zouden export en import echter \$ 10 milliard en \$ 7,5 milliard hebben bedragen, zoals duidelijk ook in de Vereenigde Staten mogelijk werd geacht, dan kwam het saldo dicht bij het cijfer van Keynes. De dienstenrekening geeft een geheel afwijkend resultaat. Keynes achtte een bedrag van \$ 1 milliard aan toeristenuitgaven mogelijk, waardoor hij een passief saldo verwachtte. De dienstenrekening is echter actief.

(in milliarden dollars).	
Export	11
Import:	
Goederen	6,0
Goud	0,5
	6,5
Donaties	4
	7,5
Saldo	3,5

de beschikking over de door de Vereenigde Staten verstrekte leeningen, die in totaal nog \$ 5 milliard bedragen, waaronder echter de Engelsche (\$ 3 milliard), die over een reeks van jaren is verdeeld. Uiteraard zullen deze leeningen niet in haar geheel worden aangewend voor uitgaven in 1947. Aangenomen mag worden, dat daarvoor ruim \$ 1 milliard zal worden gebruikt.

Het resterende zal gemakkelijker te financieren zijn door het Internationale Monetaire Fonds, dat vermoedelijk in 1947 zijn werkzaamheden zal beginnen. In dit geval zullen liquidaties van buitenlandsche goud- en dollarsaldi binnen gematigde proporties kunnen worden gehouden.

Aldus lijkt, althans voor 1947, het vraagstuk van de dollarschaarschte voorshands nog niet zoo acuut als men vreesde, hetgeen dan ongeveer samenvalt met de zienswijze van Keynes in zijn posthuum artikel. Aan den anderen kant beperkt het probleem zich niet alleen tot de financiering van importen uit de Vereenigde Staten. Zoo moet met name Engeland zijn dollarreserves mede aanwenden voor de betaling van suiker uit San Domingo, olie uit Venezuela en ten behoeve van de bezettingszone in Duitschland, terwijl het tenslotte de dollaruitgaven van het geheele Britsche gemeenebest moet financieren ⁶⁾.

⁶⁾ „Spending the dollars” in „The Economist” van 4 Februari 1947.

FISCALE ASPECTEN VAN DE ECONOMISCHE SAMENWERKING TUSSEN NEDERLAND EN BELGIË.

Het Vlaamsch Economisch Verbond heeft een bijzonder nummer van zijn tijdschrift gewijd aan de economische samenwerking tusschen Nederland en België ¹⁾. Een zevental schrijvers belicht hierin de verschillende aspecten van deze samenwerking. Ook de fiscale passeeren hierbij de revue.

Voor een volledige Economische Unie tusschen de drie landen is het volstrekt noodzakelijk tot minstens een relatie-eenheid van de „fiscaliteit” in beide landen te komen, aldus Dr. jur. A. Tiberghien in zijn artikel „De Economische Unie met Nederland fiscaal beschouwd”. Vooral nu de behoeften van den Staat zoo groot zijn geworden, is dit punt van beteekenis. Verschillen in de hoogte der belastingen kunnen aanleiding geven tot een migratie van bedrijven of van invloed zijn op de keuze van de vestigingsplaats van nieuwe bedrijven. Het fiscale stelsel in Nederland vertoont geen belangrijke verschillen met dat in België. Dezelfde grondwettelijke beginselen, dezelfde onderscheidingen in indirecte en directe belastingen, heffingen zoowel door de provincies en de gemeenten als door den Staat enz., bestaan in beide landen.

In 1937 en 1938 bedroeg volgens een studie van P. Kauch de bijdrage per inwoner in het totaal der belastingen ten behoeve van den Staat, de provinciën en de gemeenten in België 1.350 fr. en in Nederland 1.700 fr. Vergelijken wij echter de belastingopbrengsten met het nationale inkomen, dan blijkt, dat in België de belastingen 17 pCt. en in Nederland 18,9 pCt. van het nationale inkomen bedroegen.

De verdeling der belastingen was als volgt:

	België	Nederland
Belastingen op de productie	26,9	27
Belastingen op het inkomen	37,8	41
Belastingen op het verbruik	35,3	32

100 pCt. 100 pCt.

¹⁾ Zie „V.E.V.-berichten” van December 1946.

De grootste verschillen bestaan ten aanzien van de accijnsrechten en belastingen op den omzet. In de jaren 1938 en 1939 samen brachten de accijnsrechten in België ± 15,7 pCt. van het totaal van de belastingen op; in Nederland ongeveer 23,7 pCt. De omzet daarentegen wordt het zwaarst belast in België. Het overbruggen van de verschillen in de accijnzen zal, mede gezien de ervaringen bij de tolunie België-Luxemburg, tot moeilijkheden aanleiding geven, volgens D. C. Renooy. Men vond bij deze tolunie de oplossing door voor gedistilleerd — over de accijnzen waarvan men geen overeenstemming kon bereiken — de tolgrens te laten bestaan. Het bezwaar is dan, dat men voor een klein onderdeel van het handelsverkeer de douane-organisatie in stand moet houden ²⁾.

Mr. van Antal heeft er op gewezen, dat er verschillen bestaan in de houding van de bevolking ten opzichte van de belastingen. In België is men meer geneigd tot ontduiken dan in Nederland. Dit is van invloed op den belastingdruk. Dr. Tiberghien verklaart dit uit de bezettingen van het Zuiden in het verleden, waardoor de houding van de bevolking tegenover den Staat eenigszins vijandig werd. Mogelijk spelen hierbij de eenigszins luchthartiger levensopvattingen in het Zuiden ook een rol.

Blijken de verschillen op fiscaal gebied niet belangrijk te zijn, toch legt de schrijver er den nadruk op, dat men de wijzigingen niet ineens moet uitvoeren, daar men de praktische gevolgen van de wijzigingen niet kan voorzien. Allereerst moet er naar worden gestreefd, dat de tarieven der belastingen, die rechtstreeks de prijzen beïnvloeden, de accijnzen en omzetbelastingen, op hetzelfde niveau worden gebracht. De andere belastingen zouden in den loop van den tijd moeten worden aangepast, waarbij echter een termijn van 3 à 5 jaar niet zou mogen worden overschreden, in verband met de noodzakelijkheid rechtszekerheid aan de ondernemers te geven.

²⁾ „Beschouwingen over een tolunie tusschen Nederland en België-Luxemburg” door D. C. Renooy, Haarlem 1943. Publicatie no. 3 van het Nederlandsch Economisch Instituut.

INTERNATIONALE NOTITIES.

DOLLARLEENING EN STERLINGSALDI.

Een van de voorwaarden van de groote dollarleening aan Engeland, door Lord Keynes zoo moeizaam verkregen in December 1945, is de Engelsche verplichting alle vrijkomende buitenlandsche pondensaldi beschikbaar te stellen „in any currency area without discrimination”. De bedoeling van deze bepaling is duidelijk. Pondensaldi van vreemde mogendheden moeten te eeniger tijd omgezet kunnen worden in dollars, opdat daarmee inkoop in de Vereenigde Staten kunnen worden gedaan.

Deze bepaling is, naar thans uit berichten in „The Times Weekly” van 12 Februari, „The Economist” van 8 Februari en „The Commercial and Financial Chronicle” van 23 Januari jl. blijkt, door Engeland overtreden. Het heeft nl. aan Argentinië toegestaan eventuele nadelige betalingsbalanssaldi ten opzichte van het sterlingblok met behulp van Argentijnsche pondensaldi te vereffenen.

De „Secretary of the Treasury” van de Vereenigde Staten, Snyder, heeft in een brief aan zijn Engelschen collega tegen deze discriminatie geprotesteerd. Deze verdedigde zich met het argument, dat een ongunstig betalingsbalanssaldo van Argentinië ten opzichte van het sterlingblok weinig waarschijnlijk is. Daarmede was Snyder echter niet tevreden en uiteindelijk heeft Engeland moeten erkennen een technische overtreding te hebben begaan, onder belofte, dergelijke bepalingen nimmer meer in eenig toekomstig verdrag op te nemen en met Argentinië regelingen te treffen, voor het geval dit land de facto tegenover het sterlingblok een nadeelig saldo mocht krijgen.

Typeerend voor de situatie in beide landen is de verzuiging van „The Economist”, dat de Amerikaansche

leeningsvoorwaarden wel „very hard” zijn, terwijl men zich in de Vereenigde Staten, blijkens „The Commercial and Financial Chronicle”, op het standpunt stelt „to have our cake and eat it too”.

ZWEEDSCHE VOORUITZICHTEN VOOR 1947.

In het rapport, dat het Zweedsche conjunctuurinstituut heeft uitgebracht over den economischen toestand daar te lande, komen enkele beschouwingen voor over de vooruitzichten in 1947, die wij hier in het kort zullen herhalen. Vooropgesteld wordt, dat deze beschouwingen op geen nauwkeurigheid aanspraak kunnen maken, doch slechts bedoeld zijn als een illustratie van de tendenties, die op het oogmerk bestaan.

De bedoeling van de beschouwing is om te schatten, in hoeverre de spanning op de goederenmarkten zich zal voortzetten. Op grond van de cijfers van 1945 en 1946 en rekening houdende met de tendenties bij de loononderhandelingen, zoowel als met de te verwachten winsten, stelt het Instituut, dat een algemeene inkomensstijging van 8 à 10 pCt. moet worden verwacht. Voorts wordt aangevoerd, dat de ervaringen van de laatste jaren in de richting wijzen van een dalende spaarquote. Op grond daarvan verwacht men, dat de verbruiksuitgaven wellicht wel met 10 tot 12 pCt. zullen stijgen. Deze tendentie wordt eenigszins tegengewerkt door de versterking van den directen belastingdruk, tengevolge van de invoering van betaling bij de bron voor sommige belastingen. Men meent echter, dat de invloed hiervan niet erg groot zal zijn.

Aangaande de investeringsplannen weet men iets uit de jaarlijks door het Ministerie van Handel ingestelde investeringsenquête. Deze doet vermoeden, dat men in de industrie mag rekenen met wellicht 50 pCt. hogere investeringsuitgaven. Ook de aanmeldingen voor bouwvergunningen wijzen op een neiging tot verhooging van de bouwactiviteit, ofschoon hier het gebrek aan bouwmaterialen remmend zal kunnen werken. Aangenomen wordt, dat de controle, die de Overheid via de bouwvergunningen kan uitoefenen, de totale vermeerdering van de investeringsactiviteit tot 10 pCt. kan beperken.

Wat betreft de overheidsuitgaven, kan uit de nieuwe begroting en uit de tendenties in de gemeente-uitgaven worden aangenomen, dat zij met 200 miljoen kronen zullen stijgen.

Tenslotte wordt voor den uitvoer aangenomen, dat deze op hetzelfde peil zal blijven als in 1946. Rekening houdende met de groote verhoudingen van de verschillende posten kan zodoende worden verwacht, dat de totale vraag naar goederen en diensten in 1947, in geld uitgedrukt, 10 pCt. hooger zal liggen dan in 1946 of omstreeks 2 miljoen kronen hooger dan in 1946. Daartegenover zal het goederenaanbod slechts zeer weinig kunnen stijgen. Weliswaar wordt op grond van een stijging in de productiviteit een vermeerdering verwacht van ongeveer 500 miljoen kronen, doch daartegenover wordt met een vermindering van den import van omstreeks 300 miljoen rekening gehouden.

Ook wanneer men verschillende van deze cijfers anders zou schatten dan in het voorgaande geschiedt — en op de onzekerheden in deze berekening wordt door het Instituut uitdrukkelijk gewezen — moet men toch tot de conclusie komen, dat de neiging tot inflatie in 1947 verdere voortgang zal maken.

Het Instituut acht het echter gewenscht, dat zoowel door particulieren als door de Overheid het mogelijke zal worden gedaan om dezen inflationairen druk te verminderen. Het is echter ook mogelijk, dat de verwachting eener verdere prijsstijging dien druk nog zal doen toenemen.

KAPITAALSCHAARSCHTE IN FRANKRIJK.

De „Statistique générale de la France” meldt, dat de rentevoet in Frankrijk sinds 1946 4,37 pCt. bedroeg, tegen 3,63 aan het begin van dat jaar. Ondanks het feit, dat „L'Economie” van 13 Februari jl. het rentepeil, verge-

leken bij de situatie na den eersten wereldoorlog, niet overmatig hoog acht, rijst de vraag, waaraan deze stijging is toe te schrijven.

De Staat heeft in het afgelopen jaar geen nieuwe leeningen geplaatst. Aan aandelen is een bedrag gemitteerd van frs. 16.054 miljoen (1945: frs. 4.195 miljoen), aan obligaties een bedrag van frs. 71.937 miljoen (1945: frs. 42.277 miljoen). Vergeleken bij een bankbiljetten-circulatie van frs. 142 milliard is een totaal gemitteerd bedrag van ± frs. 87 milliard niet groot te noemen. De stijging van den rentevoet kan dan ook niet worden verklaard uit een overmatige vraag naar kapitaal.

De oorzaak moet elders worden gezocht. De prijsstijging maakt, dat de bevolking minder neiging tot sparen vertoont. Zij heeft haar koopkracht noodig voor consumptieve doeleinden. Dit geldt voor een deel van de bevolking, in het bijzonder de arbeiders. Wat de landbouwers en zwarte handelaren betreft, dezen beleggen hun overtollig geldbezit in goud of in bankpapier, uit vrees voor den fiscus en voor een depreciatie van het geld.

Dit beteekent, dat het aanbod van kapitaal relatief kleiner is geworden, hetgeen een ongunstigen invloed heeft op het herstelwerk in Frankrijk, dat immers, gelijk uit het plan-Monnet ten duidelijkste blijkt, behoefte heeft aan zeer groote kapitalen.

PRIJZEN EN KOSTEN VAN LEVENSONDERHOUD IN POLEN.

Uit berekeningen van het Poolsche Centraal Bureau voor de Statistiek blijkt, dat van April 1945 tot September 1946 alle goederen in de steden goedkoper zijn geworden; de levensmiddelenprijzen op de vrije markt zijn gedurende deze periode naar schatting met ongeveer 25 pCt. gedaald. Deze prijsdaling heeft vnl. plaatsgevonden gedurende 1945; nadien vertoonden de prijzen weer een stijgende tendens.

In welke mate zijn echter de levensmiddelenprijzen in verhouding tot vóór den oorlog gestegen? Dit blijkt uit de volgende cijfers, die betrekking hebben op de twee grootste steden Warschau en Lodz.

Indexcijfers voor de kosten van levensonderhoud (1938 = 1).

	Exclusief gerantsoeneerde artikelen				Inclusief	
	Warschau		Lodz		Warschau	Lodz
	Jan. 1946	Sept. 1946	Jan. 1946	Sept. 1946	Jan. 1946	Jan. 1946
Voedingsmiddelen	121	128	106	130	36	37
Alcohol, tabak	42	39	39	45	42	39
Huur	23	29	1 1/2	1 1/2	23	1 1/2
Verwarming, verlichting	46	29	67	47	43	42
Kleding, schoei	227	336	209	245	227	209
Hygiëne, gezondheid	115	140	59	70	48	24
Diversen	24	29	18	21	24	18
Totaal	99	113	92	108	57	49

De kosten van levensonderhoud in Januari 1946 zijn, vergeleken met vóór den oorlog, met bijna het honderdvoudige gestegen. Voorzover men het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud als indicator voor het algemeene prijsniveau wil aannemen, blijkt hieruit, dat de koopkracht van de Zloty op de vrije markt begin 1946 een honderdste van die van 1938 bedroeg. Van Januari tot September 1946 zijn de vrije prijzen met rond 15 pCt. gestegen, waardoor de koopkracht van de Zloty in verhouding tot 1938 nog slechts ongeveer 1/110 bedroeg. Hierbij is uitgegaan van de kosten van levensonderhoud op grond van vrije prijzen, afgezien van huren. De stedelijke consumptie is echter niet uitsluitend op de vrije markt aangewezen. De rechter helft van de tabel omvat dan ook de gerantsoeneerde artikelen.

De „Neue Zürcher Zeitung” van 8 Februari jl., waaraan deze gegevens zijn ontleend, wijst er evenwel op, dat de

rantsoeneering onvolledig en eenzijdig is en tot op zekere hoogte een theoretisch karakter draagt, waardoor de stand dezer laatste indexcijfers waarschijnlijk is geflatteerd.

ONTVANGEN BOEKEN EN BROCHURES.

BOEKEN.

De distribuerende tusschenhandel der Chineezers op Java door Dr. Liem Twan Djie. Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage 1947, 104 blz., f 3,60.

Tijdstudies door F. C. M. Hegener. Richtlijnen voor arbeidsstudies. Deel I. Stenfort Kroese, Leiden 1947, 175 blz., ingen. f 6., geb. f 7,50.

Psychotechniek onder redactie van Dr. Ph. M. v. d. Heijden. No. 1, Mens en levensmilieu; No. 2, Het arbeidsveld der psychotechniek. J. B. Wolters, Groningen 1947, 245 blz. Deel I (4 nrs) f 15,75; met losse linnen band f 18,35.

De wereldhuishouding. Hoe de volken economisch leven door Dr. W. Sleumer Tzn., 3e herziene en uitgebreide druk. H. J. Paris, Amsterdam 1946, 214 blz., geb. f 4,75.

Vervoer en verkeer in de Nederlandsche stad. Een economisch-stedebouwkundige studie. Holdert & Co. N.V., Amsterdam 1946, 176 blz., geb. f 5,25.

Economie door Dr. P. de Bruin S.J. Berchmanianum-serie. J. J. Romen & Zonen, Roermond-Maaseik 1946, 242 blz., f 4,10 geb.

Jaarboek van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië. 68ste jaargang, 1939. Algemeen Gedeelte. Landsdrukkerij, Batavia 1940, 174 blz.

Jaarboek van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië, 68ste jaargang 1939. Verhandelingen (met atlas). Landsdrukkerij, Batavia 1939, 328 blz.

Levensverzekeringen en toekomstvoorzieningen in de Vermogensaanwasbelasting door H. G. Hagelen. Nederlandsche Uitgeversmaatschappij N.V., Leiden 1946, 102 blz., f 3.

BROCHURES.

Het nationaal welvaartsplan. Centrum voor Staatkundige Vorming. Utrecht 1947, 32 blz.

Eenige beschouwingen over den aard en het studieveld der bedrijfseconomie door Drs. J. A. Geertman. Openbare les gegeven bij de aanvaarding van het ambt van lector in de bedrijfseconomie aan de Katholieke Economische Hoogeschool te Tilburg op 23 Januari 1947. Uitg. W. Bergmans, Tilburg 1947, 27 blz., ingen. f 1,20.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Blijkens den weekstaat per 10 Februari jl. waren de banken in staat om op de beleeningen bij de centrale bank ongeveer f 20 miljoen af te lossen, hetgeen niet zoozeer een blijk is van de ruimte op de geldmarkt als wel van den wensch, om de relatief hoge rentekosten aan De Nederlandsche Bank te vermijden. De geldmarkt was gedurende de geheele week krap; bij zeer geringe omzetten werd schatkistpapier van alle termijnen aan het einde der week tegen 1½ pCt. verhandeld. De callgeldrente noteerde, veelszins nominaal, 1½ pCt.

Het ziet er niet naar uit, dat in dezen toestand spoedig een belangrijke verandering zal komen, daar in Februari waarschijnlijk weinig schatkistpapier komt te vervallen, en de inning van belastingen en zekerheidsstellingen wel voort zal gaan. Door den huidige toestand is het geldaanbod voor kasgeldleeningen geheel verdwenen, daar hiervoor slechts rentetarieven mogen gelden, welke 1/8 pCt. boven het tarief van den agent liggen. De marktrente op schatkistpromessen behalve voor jaarpapier is thans aanzienlijk grooter.

Per 3 Maart a.s. zal de beurshandel eenige wijzigingen

ondergaan, doordat voor de actieve fondsen een begin wordt gemaakt met de notering in meer tijdvakken. Nadat een hoofdkoers is vastgesteld zal daarna nog in 3 tijdvakken worden gehandeld. Wellicht zal deze overgangsregeling niet lang duren en spoedig plaats maken voor den vooroorlogischen toestand.

In de beurskoersen kwam in de afgelopen week weinig verandering. De 3-3½ pCt. 1947 kwam op 14 Februari jl. op 99⁵/₈ pCt. bij steeds geringer wordende omzetten. De leening is dus, zooals te verwachten was, goed geklasseerd. Ook op de aandeelenmarkt nemen de omzetten af. Het publiek neemt blijkbaar een afwachtende houding aan t.o.v. de aanslagen V.A.B. en de nog in behandeling zijnde Vermogensheffing ineens, ondanks het vrij hoge koersniveau.

	7 Febr. 1947	14 Febr. 1947
A.K.U.	143½	143½
van Berkel's Patent	113	114 G.B.
Lever Bros. Unilever C. v. A.	235½	234
Philips G. b. v. A.	326	330
Koninklijke Petroleum	364	366
H.A.L.	156½	160
N.S.U.	145	144½
H.V.A.	201 G.B.	195½
Deli Maatschappij C. v. A.	132½	131
Amsterdam Rubber	140	133½

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Teged bij corresp. in het buitenland en buitenlandsche betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Beleeningen
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	5	153.109
6 Jan. '46	700.879	4.434.786	125.126	5	152.235
13 " '47	700.880	4.434.786	174.970	5	154.095
20 " '47	700.875	4.459.991	147.657	5	153.178
27 " '47	700.909	4.459.991	140.115	5	151.700
3 Febr. '47	647.705	4.465.174	135.299	5	185.428
10 " '47	647.738	4.470.574	88.450	5	164.879
17 " '47	647.916	4.462.320	65.753	5	156.047

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldo in rekening-courant			
		's Rijks Schatkist	Geblok-keerde saldi van banken	Geblok-keerde saldi van anderen	Vrije saldi
30 Dec. '46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158
6 Jan. '46	2.736.834	1.071.526	115.467	46.490	623.780
13 " '47	2.701.167	1.305.562	84.475	45.950	633.673
20 " '47	2.674.196	1.244.821	61.829	46.598	643.788
27 " '47	2.681.281	1.276.605	55.488	50.103	598.065
3 Febr. '47	2.718.430	1.260.428	35.396	44.165	617.466
10 " '47	2.693.389	1.250.121	41.323	43.717	586.745
17 " '47	2.684.435	1.193.260	37.270	41.115	615.360

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt. securities
	Totaal	Goudcertificaten		
19 Dec. 1946	18.382	17.589	250	23.210
24 Dec. 1946	18.381	17.587	237	23.722
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
8 Jan. 1947	18.378	17.565	304	23.733

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt.	Member-banks
19 Dec. 1946	24.963	17.523	237	16.517
24 Dec. 1946	25.092	17.925	547	16.530
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
8 Jan. 1947	24.794	17.824	401	16.457

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 17 Februari 1947:

		Activa.	
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f. —)		
	Bijbank " ")		
	Agentsch. " 5.000,—)		
		f	5.000,—)
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. II, 1e lid, sub 3 van de Bankwet 1937 i ^o art. 4 van het Koninklijk besluit van 1 October 1945, Staatsblad No. F 204)			
Beleeningen. (incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	Hoofdbank f. 147.231.178,73 *)		
	Bijbank " 1.198.088,93		
	Agentsch. " 7.618.140,09		
		f	156.047.407,75
Op effecten, enz.		f	155.489.230,32 *)
Op goederen en ceelen			558.177,43
			f 156.047.407,75 *)
Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)			
Munt en muntmateriaal:			
Gouden munt en gouden muntmateriaal f 646.660.044,29			
Zilveren munt, enz. .... " 1.255.648,59			
			f 647.915.692,88
Papier op het buitenland f 4.462.319.630,03			
Tegood bij correspondenten in het buitenland " 49.394.628,10			
Buitenlandsche betaalmiddelen " 16.358.108,18			
			f 4.528.073.366,31
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds " 70.927.547,40			
Gebouwen en inventaris " 3.000.000,—			
Diverse rekeningen " 32.798.047,07			
			f 5.438.766.061,41

Passiva.

Kapitaal	f	20.000.000,—	
Reservefonds		12.377.412,28	
Bijzondere reserve (winst herwaardeering goudvoorraad per 2 Juli 1945)		209.277.096,67	
Andere bijzondere reserves		76.798.079,95	
Pensioenfonds		15.504.093,42	
Bankbiljetten in omloop (oude uitgifte)		236.709.995,5	
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)		2.684.435.010,—	
Bankassignaties in omloop		170.739,40	
Rekening-courant saldo's:			
's Rijks Schatkist:	f	1.193.260.377,57	
's Rijks Schatkist speciale rekening		110.564.000,—	
Geblokkeerde saldo's van banken		37.269.893,30	
Geblokkeerde saldo's van anderen		41.114.867,95	
Vrije saldo's		615.359.744,79	
		f	1.997.568.883,61
Diverse rekeningen		185.924.751,08	
			f 5.438.766.061,41

- 1) Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen .....
- 2) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) .....

ZWEEDSCHE RIJKBANK.

(Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staatsschuld
	Goud	Over-vaarde goud	Eigen	Vreemd			
15 Jan. 1947	806	511	1.438	504	177	94	182
23 Jan. 1947	773	490	1.445	502	276	94	182
31 Jan. 1947	768	486	1.446	502	236	94	182
7 Febr. 1947	768	486	1.448	482	228	94	182

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's				Buiten-landsche banken	Regularisatie-rekening
		Direct opvraagbaar		45 dagen	Regulair		
		Totaal	Staat				
15 Jan. 1947	2.642	929	654	189	230	170	4
23 Jan. 1947	2.556	916	643	190	230	177	4
31 Jan. 1947	2.693	731	560	99	230	194	4
7 Febr. 1947	2.599	794	563	153	230	197	4

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Totaal van den goudvoorraad 1)	Buiten-landsche deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op den Staat
2 Jan. 1947	32.241	5.633	5.559	213	795	49.888
9 " 1947	32.256	6.320	5.303	177	861	49.138
16 " 1947	32.047	6.708	5.406	209	903	48.473
23 " 1947	31.677	7.542	4.561	211	777	48.312
30 " 1947	31.684	7.578	4.613	229	760	48.823
6 Febr. 1947	31.172	7.802	4.788	234	716	49.648
13 " 1947	31.035	7.833	5.007	237	738	49.228

Data	Overheids-fondsen	Totaal activa *)	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi van de Schatkist	van anderen	Besluitwet van 6 Oct. '44. *)
2 Jan. 1947	637	161.002	73.891	4	5.979	613
9 " 1947	637	160.412	73.858	2	5.374	611
16 " 1947	637	160.444	73.480	5	5.443	608
23 " 1947	637	159.543	73.077	3	5.219	604
30 " 1947	637	160.179	73.334	5	5.574	604
6 Febr. 1947	637	160.860	74.417	4	5.105	601
13 " 1947	637	160.854	74.089	5	5.210	600

- 1) Waarvan 10.493 miljoen frs. onbeschikbaar goudsaldo na herwaardeering van den goudvoorraad (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).
- 2) Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel”, ten bedrage van 64.597 miljoen frs.
- 3) Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt. debts and Govt. securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.
22 Jan. '47	0,2	1.449,2	1.450	1.371,5	78,7
29 Jan. '47	0,2	1.449,2	1.450	1.364,5	85,8
5 Febr. '47	0,2	1.449,2	1.450	1.371,4	79,2
12 Febr. '47	0,2	1.449,2	1.450	1.374,6	75,6

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
22 Jan. '47	1,0	261,7	23,4	17,8	364,3	17,5	288,5
29 Jan. '47	1,0	242,7	25,4	28,3	364,9	16,0	288,4
5 Febr. '47	1,1	247,8	23,7	26,7	360,1	22,9	280,7
12 Febr. '47	1,1	259,7	21,3	19,2	358,5	26,2	274,1

BANK VAN FRANKRIJK.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan den Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettings-Kosten Duitsch-land
16 Jan. 1947	94.817	118.897	59.449	62.400	426.000
23 Jan. 1947	94.817	117.681	59.449	61.800	426.000
30 Jan. 1947	94.817	122.349	59.449	55.200	426.000
6 Febr. 1947	94.817	122.374	59.449	58.200	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
16 Jan. 1947	724.866	59.895	864	59.031
23 Jan. 1947	719.409	61.830	791	61.039
30 Jan. 1947	730.253	53.970	789	53.181
6 Febr. 1947	735.330	53.947	833	53.114

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.
 (Voornaamste posten in millioenen francs).

Data	Metaal-voorraad	Buitent. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in circulatie	Andere crediten
23 Jan. 1947	4.932,2	158,8	102,3	52,7	3.801,2	1.255,4
31 Jan. 1947	4.936,5	165,5	82,1	52,8	3.882,8	1.163,1
7 Febr. 1947	4.924,9	171,7	81,8	52,8	3.822,2	1.216,0
15 Febr. 1947	4.924,7	166,7	75,7	52,8	3.777,7	1.251,1

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	7 Febr. 1947	31 Jan. 1947
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 1262.378.335,97	f 1231.752.163,44
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 333.281,89	„ 401.642,40
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	„ 16.012.028,—
Daggeldleening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	„ 407.386.226,23	„ 414.305.555,71
Voorschotten op ultimo December 1946 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keeren belastingen	—	—
Vordering in rek.-courant op:		
Nederlandsch-Indië	„ 628.586.633,60	„ 569.119.399,64
Suriname	„ 5.444.580,07	„ 4.997.401,69
Curacao	„ 7.460.419,47	„ 7.460.419,47
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 493.670.245,98	„ 487.525.820,95
Verplichtingen		
Voorschot door De Nederlandsche Bank verstrekt	—	—
Voorschot door De Nederlandsche Bank in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop (rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank is geplaatst nihil)	f 603.364.800,—	f 511.174.800,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank is geplaatst nihil)	„ 5649.400.000,—	„ 5665.800.000,—
Daggeldleeningen	„ 153.511.464,50	„ 153.320.530,—
Muntbiljetten in omloop	„ 14.859.053,78	„ 14.859.053,78
Schuld op ultimo December 1946 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keeren belastingen	—	—
Schuld in rek.-courant aan:		
Nederlandsch-Indië	—	—
Suriname	—	—
Curacao	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ 10.139.518,88	„ 3.418.942,65
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 488.504.188,01	„ 471.526.404,18
Andere staatsbedrijven	„ 3.610.146,41	„ 3.612.004,86
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 3206.538.353,11	„ 3200.112.706,52

DE KOLENPOSITIE VAN NEDERLAND ¹⁾.
 (in 1.000 kg.)

Maand	Limburgsche mijnen	Verzonden voor binnenland-sche behoefte	Invoer
Mei 1945	326.174	167.074	—
Sept. 1945	473.776	383.841	192.290
Dec. 1945	004.786	399.793	194.111
Juli 1946	768.671	602.112	366.272
Aug. 1946	658.189	506.398	303.837
Sept. 1946	750.123	590.998	266.804
Oct. 1946	808.145	605.977	169.087
Nov. 1946	795.275	607.295	202.788
Dec. 1946	718.314	526.047	123.000 ²⁾
Jan. 1946	833.027	619.639	260.000 ³⁾

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“

²⁾ In Augustus vallen vacatiedagen.

³⁾ Voorloopige gegevens. * beteekent niet beschikbaar.

PRODUCTIE EN EXPORT VAN NATUURRUBBER ¹⁾.

In 1.000 long tons	Productie natuurrubber			Export natuurrubber		
	Ned.-Indië	Malakka	Totaal	Ned.-Indië	Malakka	Totaal
1941	650	600	1600	636	575	1510
1946	—	15	32,5	5	17,7	57,5
Januari	0,5	7,5	22,5	5	13,9	45
Februari	1	14	32,5	10	6,2	45
Maart	2,5	19,5	40	17,5	10,6	55
April	10	28,5	55	15	18,8	60
Mei	15	35	70	15	21	60
Juni	22,5	40	85	25	24,3	80
Augustus	25	47,2	90	25	55,7	110
September	25	44	95	22,5	38,7	100
October	25	48,4	100	20	60,1	120
November	20	53	100	22,5	57,5	100
December	—	53	—	27,5	43,8	95

¹⁾ Bron: „Rubber statistical bulletin“ van Januari 1947. De cijfers zijn schattingen.

MEDEDEELING.
HET N. J. POLAK-FONDS

Het 25-jarig ambtsjubileum van Professor Dr N. J. Polak gaf het comité tot voorbereiding van de huldiging van Z.H. Geleerde de gelegenheid een denkbeeld van Professor Polak te verwezenlijken. De jubilaris heeft namelijk reeds lang geleden den wensch geuit, dat op de een of andere manier een som gelds zou worden bijeengebracht om daaruit de studie te bekostigen van oorlogsslachtoffers of kinderen — dan wel weezen — van oorlogsslachtoffers, wier aanleg en karakter het gewenscht maken, dat zij in de gelegenheid worden gesteld de studie aan de Nederlandsche Economische Hoogeschool te volgen of te volbrengen, terwijl het door den oorlog op een of andere wijze veroorzaakt gebrek aan geldmiddelen dit anders onmogelijk zou maken. De bedoeling is uit deze gelden de studie van dergelijke jongelui geheel te betalen, dan wel de eigen daarvoor beschikbare middelen te dien einde aan te vullen, zoodanig, dat de betrokkenen niet slechts de colleges aan de Hoogeschool kunnen volgen en het vereischte studiemateriaal kunnen aanschaffen, maar bovendien, ter vorming van hun karakter, op normale wijze aan het studentenleven kunnen deelnemen.

Het comité wekt gaarne een iegelijk, die op de een of andere wijze den jubilerenden hoogleeraar van zijn waardeering wil doen blijken, op om een bedrag te storten op een daartoe geopende rekening bij R. Mees & Zoonen (postgiro No. 6400) te Rotterdam onder den naam N. J. Polak-fonds.

Het ligt in de bedoeling deze rekening over circa een half jaar af te sluiten en het saldo over te dragen aan het Bestuur van het Hoogeschoolfonds, welk Bestuur zich bereid verklaarde de hiervoor bijeengebrachte gelden onder beheer te nemen en deze op de aangegeven wijze te besteden.

Wij wekken gaarne alle oud-leerlingen van Professor Polak, zowel van de Nederlandsche Economische Hoogeschool als van andere instellingen, en voorts een ieder, die met deze gedachte kan instemmen, op, een bedrag voor dit sympathieke doel te bestemmen.

Ch. GLASZ
Hypotheekbanken en woningmarkt in Nederland

Publicatie No. 15 van het N.E.I.

Prijs f 1,55*

(Prijs voor donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut f 1,10; te bestellen bij het N.E.I.)

Uitgave: De Erven F. Bohn N.V. — Haarlem

Verliesposten Voorkomend Systeem

bestaande uit 4 Diensten

Het V.V.S. is een onmisbaar hulpmiddel bij het gezondhouden van uitstaande credieten. Aanvaard als onderdeel der debiteuren-administratie, zal het van groote praktische waarde blijken te zijn.

Onze V.V.S.-brochure wordt op aanvraag kosteloos toegezonden

Van der Graaf & Co's bureaux voor den handel N.V.

Amstelstraat 14-18, Amsterdam-C, Telefoon 38631 (6 lijnen)

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Hennipman, Prof. P. B. Kreukniet, Th. Ligthart, Prof. N. J. Polak, Prof. J. Tinbergen, Prof. H. M. H. A. van der Valk, Prof. C. A. Verrijn Stuart, Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. Mr. F. de Vries.

Abonnementsprijs f 22,50; franco p. post f 23,30; voor studenten f 19.-; franco per post f 19,80.

Abonnementen worden aangenomen door den boekhandel en door de uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

Annonces voor het volgend nummer
dienen uiterlijk Maandag 24 Februari a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

Diversen

POSTZEGELS

Met gebruikte Nederlandsche en/of Buitenlandsche postzegels kunt U een door ziekte reeds sedert jaren aan het bed gekluisterden jongeman een groot plezier doen. S.v.p. opsturen aan: J. Cerfontaine, Ziekenhuis Calvariënberg, Zaal 4, Maastricht.

Vacatures

Bij den Bedrijfsvoorlichtingsdienst van de Ondervakgroep „Consumptiebereiding”, waaraan diverse specialisten-medewerkers verbonden zijn, is plaats voor een

administratieve kracht

goed stylist. Bij voorkeur economisch geschoold en gevoel voor de techniek van het consumptiebedrijf of in staat hiermede spoedig vertrouwd te raken.

Aanbiedingen, alleen schriftelijk, onder opgave van verlangd salaris, tijdstip van indiensttreding en verdere inlichtingen aan het bureau van de Ondervakgroep Consumptiebereiding, Keizersgracht 331 te Amsterdam.

Bij belangrijke industriële werkgeversorganisatie, gevestigd te Amsterdam, vacceert de functie van

secretaris

Sollicitanten dienen een academische opleiding te hebben genoten (bij voorkeur in de economie), terwijl ervaring op het gebied der bedrijfsorganisatie zeer tot aanbeveling strekt. De nieuwe functionaris zal door de huidige kunnen worden ingewerkt. Brieven te zenden onder no. 831 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

OP HET BUREAU VOOR DE SIGARENINDUSTRIE

Keizersgracht 4 te Eindhoven, kan geplaatst worden

een medewerker van het secretariaat

De werkzaamheden zullen bestaan in het verzamelen en bewerken van statistische gegevens en het zelfstandig voeren van correspondentie. Absolute vereischten zijn: goed stylist, eenige ondervinding op organisatorisch gebied en belangstelling voor de ontwikkeling der sociale en economische problemen. Godsdienst R. K. Salaris nader overeen te komen. — Sollicitaties uitsluitend schriftelijk met zoo uitvoerig mogelijke gegevens; liefst met photo, aan Keizersgracht 4, Eindhoven.

Directeur eener groote Reederij te Amsterdam zoekt

secretaris

voor algemeene assistentie bij werkzaamheden in diverse commissies, rapporten-opstelling, researchwerk en het voeren van dagelijkse correspondentie. Bij voorkeur wordt gevraagd jeugdig econoom of jurist (ca. 30 jaar), goed stylist, de moderne talen in woord en schrift beheerschend. Ook niet aan een universiteit gestudeerden met voldoende ervaring, ruime algemeene ontwikkeling en talenkennis, die vermeen over de vereischte capaciteiten te beschikken, kunnen solliciteeren. Brieven met uitvoerige inlichtingen en opgave van verlangd salaris onder no. 1097, Adv. Bureau Aclen N.V., Heerengracht 570, Amsterdam.

Groote Bankinstelling zoekt voor haar Juridische Afdeling te Amsterdam een

meester in de rechten

met eenige jaren juridische practijk. Brieven met uitvoerige inlichtingen onder no. 2747 C.N. aan Adv. kantoor de Bussy, Rokin 62, Amsterdam C.

Bedrijfsgroep heeft plaats voor:

jongeman

voor statistisch werk. Vereischten: leeftijd tot 25 jaar, H.B.S. of Gymn., statistisch onderlegd en ervaren. Br. onder no. 835 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

DE TWENTSCHE BANK N.V.

MAANDSTAAT OP 31 JANUARI 1947

Kas, Kassiers en Daggeldleeningen f 9.867.496,21	Kapitaal ..... f 40.000.000,—
Ned.schatk.papier „ 592.150.666,66	Reserve ..... „ 11.200.000,—
Ander Overheids-papier „ 641.130,90	Bouwreserve ..... „ 2.000.000,—
Wissels 1.716.591,29	Deposito's op termijn 50.747.379,08
Bankiers in Binnen- en Buitenl. „ 28.061.045,83	Crediteuren 610.297.267,94
Eff. en Syndicat. „ 1.414.984,62	Kassiers en genomen Daggeldleen. „ 6.467.213,99
Prof. en Voorsch. tegen Effecten „ 13.230.104,13	Geaccepteerd door Derden 188.330,01
Debiteuren 81.572.596,11	Overl. Saldi en and. rekeningen „ 19.760.752,18
Deelnemingen (incl. Voorschotten) „ 8.506.327,45	Res. v. verleende Pensioenen 1.067.961,26
Gebouwen ..... 3.500.000,—	
Bel. reserve voor verleende pens. „ 1.067.961,26	
f 741.728.904,46	f 741.728.904,46

„HOLLANDIA“

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

Uw toekomst is veilig

met een polis van de

Algem. Friesche Levensverzekering-Mij
of de

Groot-Noordhollandsche

LEEWARDEN van 1845 AMSTERDAM
Burmaniahuis v. Brienenhuis

VAN DIJK & Co.

EENDRACHTSWEG 11. — ROTTERDAM

Makelaars en Commissionnaires in Effecten

Effecten - Coupons - Vermogensbeheer

Tefefoon 20845 — 21889 — 40631

Beurs Nis 6 — Telefoon 24178 — 24378

VAN GEND & LOOS

expedieert van huis tot huis

van dorp naar stad — van land naar land

HAV BANK - SCHIEDAM

Levensverzekering en Lijfrente

Véle wegen leiden naar Rome!

Eén is de beste . . . Véle wegen leiden naar bestaanszekerheid. Eén is de beste: het vrije verzekeringsbedrijf, dat alle verzekeringen, die U noodig heeft, sluit op de voor U voordeeligste manier. De verzekeraar Uwer keuze voegt zich gaarne naar Uw individuele behoeften.

Vlot, coulant en . . . goedkoop!

* Wilt U meer weten over het vrije verzekeringsbedrijf, vraag dan gratis brochure aan de Studiecommissie uit het Verzekeringsbedrijf, Sportlaan 90, Den Haag

EEN VRIJ VERZEKERINGSBEDRIJF VOOR EEN VRIJ VOLK!

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

N.V. LANKHORST

TOUWFABRIEKEN

SNEEK TEL. 3041-3042

SPINNERIJ—TOUWSLAGERIJ SEDERT 1803